

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Τραπεζική και
Χρηματοοικονομική***

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Κανονιστικά Πλαίσια Βασιλείας I , II , III
**Ανάλυση των Επιπτώσεων των Κεφαλαιακών Απαιτήσεων για τον
Χρηματοπιστωτικό Τομέα και την Πραγματική Οικονομία**

Κωνσταντίνος Χαλκιάς

**Επιβλέπων Καθηγητής
Άγγελος Άντζουλάτος**

Λάρισα , Ιανουάριος 2016

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Τραπεζική και
Χρηματοοικονομική***

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Κανονιστικά Πλαίσια Βασιλείας I , II , III
Ανάλυση των Επιπτώσεων των Κεφαλαιακών Απαιτήσεων για τον
Χρηματοπιστωτικό Τομέα και την Πραγματική Οικονομία

Κωνσταντίνος Χαλκιάς

Επιβλέπων Καθηγητής
Άγγελος Αντζουλάτος

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών
Στην Τραπεζική και Χρηματοοικονομική
από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης
του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Λάρισα , Ιανουάριος 2016

Ευχαριστίες

Θα πρέπει να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την αμέριστη στήριξη κατά την διάρκεια των σπουδών μου αλλά και τον καθηγητή μου, κ. Αντζουλάτο Άγγελο, για την πολύτιμη βοήθειά του, η οποία διαμόρφωσε σε σημαντικό βαθμό την παρούσα εργασία.

Περίληψη

Οι πρόσφατες τραπεζικές κρίσεις κατέδειξαν με τον πιο εμφανή τρόπο τα προβλήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και την αδυναμία του ρυθμιστικού πλαισίου να τα αντιμετωπίσει. Στην παρούσα εργασία, προσπαθούμε να προσεγγίσουμε τις έννοιες του τραπεζικού κινδύνου και να τις συνδέσουμε με τις προτάσεις ρυθμιστικού πλαισίου της Βασιλείας I, II και III.

Θα ξεκινήσουμε την ανάλυσή μας με μια αναδρομή της σημαντικότερες τραπεζικές κρίσεις, ξεκινώντας από την Μεγάλη Κρίση του 1929 και φτάνοντας έως την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Στην συνέχεια, παρουσιάζουμε τους τύπους κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα τραπεζικά ιδρύματα, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας στον πιστωτικό και τον λειτουργικό κίνδυνο αλλά και στον κίνδυνο ρευστότητας.

Συνεχίζοντας, παρουσιάζουμε τις προτάσεις των εποπτικών αρχών για την αντιμετώπιση των κινδύνων αυτών και εξηγούμε πώς το κάθε πακέτο μέτρων αποσκοπεί στην διαχείριση συγκεκριμένων τύπων κινδύνου. Στην συνέχεια, παρουσιάζουμε την κριτική που έχουν δεχθεί οι προτάσεις αυτές, αναλύοντας ταυτόχρονα τον σημαντικό ρόλο που έχουν παίξει οι οίκοι αξιολόγησης. Τέλος, κάνουμε μία εκτίμηση για τις επιπτώσεις των μέτρων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, ενώ παρουσιάζουμε και κάποιες προτάσεις που ίσως θα μπορούσαν να βελτιώσουν κάποιες από τις αδυναμίες του τελευταίου ρυθμιστικού πλαισίου.

Περιεχόμενα

<i>Ευχαριστίες</i>	<i>ii</i>
<i>Περίληψη</i>	<i>iii</i>
<i>Περιεχόμενα</i>	<i>iv</i>
<i>Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή</i>	<i>1</i>
<i>Κεφάλαιο 2. Σημαντικές Τραπεζικές Κρίσεις</i>	<i>3</i>
2.1 Η Κρίση του 1929.....	3
2.2 Δεύτερη Τραπεζική Κρίση 1973-1975	4
2.3 Μεξικό - Αργεντινή: Η κρίση του 1994.....	6
2.4 Η Ασιατική Κρίση.....	7
2.5 Η Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2008	8
<i>Κεφάλαιο 3. Κίνδυνοι στα Τραπεζικά Ιδρύματα</i>	<i>12</i>
3.1 Πιστωτικός Κίνδυνος.....	14
3.2 Λειτουργικός Κίνδυνος	20
3.3 Κίνδυνος Ρευστότητας.....	24
3.4 Λοιποί κίνδυνοι.....	26
<i>Κεφάλαιο 4. Προτάσεις Εποπτικού Πλαισίου</i>	<i>31</i>
4.1 Βασιλεία I.....	32
4.2 Βασιλεία II	33
4.3 Βασιλεία III.....	38
<i>Κεφάλαιο 5. Κριτική Εποπτικού Πλαισίου</i>	<i>42</i>

5.1	Οίκοι Αξιολόγησης	44
5.2	Βασιλεία Ι.....	45
5.3	Βασιλεία ΙΙ	47
5.4	Βασιλεία ΙΙΙ.....	51
5.5	Επιπτώσεις στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	54
5.6	Προτάσεις.....	57
<i>Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα.....</i>		<i>61</i>
<i>Βιβλιογραφία.....</i>		<i>65</i>

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Οι εξελίξεις και τα γεγονότα στον τραπεζικό κλάδο τα τελευταία χρόνια έχουν δείξει ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα υποφέρει από αδυναμίες, τις οποίες το ρυθμιστικό πλαίσιο αδυνατούσε να αντιμετωπίσει. Τόσο οι τράπεζες ατομικά όσο και το σύστημα συνολικά αντιμετώπισαν δυσχέρειες, οι οποίες είχαν τα αίτιά τους τόσο σε εξωγενή όσο και εσωτερικά συμβάντα και κινδύνους.

Στην παρούσα εργασία, προσπαθούμε να προσεγγίσουμε τις έννοιες του τραπεζικού κινδύνου και τον τρόπο με τον οποίο τον αντιλαμβάνονται τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Ταυτόχρονα, παρουσιάζουμε τις προτάσεις ρυθμιστικού πλαισίου της Βασιλείας I, II και III και παραθέτουμε κάποιες αδυναμίες τους, συνδέοντας τις προβλέψεις τους με τους διαφορετικούς τύπους του τραπεζικού κινδύνου.

Η ανάλυσή μας ξεκινά με μια αναδρομή της σημαντικότερες τραπεζικές κρίσεις, ξεκινώντας από την Μεγάλη Κρίση του 1929 και φτάνοντας έως την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Μέσα από την αναδρομή αυτή θα δούμε πώς κάθε κρίση εμπεριέχει διαφορετικά χαρακτηριστικά, τα οποία την κάνουν μοναδική τόσο σε αίτια όσο και αντιμετώπιση. Στην συνέχεια, παρουσιάζουμε τους διαφορετικούς τύπους κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα τραπεζικά ιδρύματα. Εδώ θα επικεντρώσουμε

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

το ενδιαφέρον μας στον πιστωτικό και τον λειτουργικό κίνδυνο αλλά και στον κίνδυνο ρευστότητας. Θα αναφέρουμε όμως και τους λοιπούς τύπους κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα ιδρύματα και θα δούμε πώς κάποιοι τύποι αλληλεπικαλύπτονται.

Συνεχίζοντας, θα παρουσιάζουμε αναλυτικά τις προτάσεις των εποπτικών αρχών για την αντιμετώπιση των κινδύνων αυτών. Θα εξηγήσουμε και θα δείξουμε πώς το κάθε πακέτο μέτρων ξεχωριστά έχει ως στόχο την διαχείριση συγκεκριμένων τύπων κινδύνου. Στην συνέχεια, θα δούμε πόσο επιτυχημένες είναι (ή αναμένεται να είναι) οι προτάσεις αυτές και παρουσιάζουμε την κριτική που έχουν δεχθεί κατά διαστήματα. Στο σημείο αυτό θα αναλύσουμε και τον σημαντικό ρόλο που έχουν παίξει οι οίκοι αξιολόγησης. Τέλος, θα κάνουμε μία εκτίμηση για τις αναμενόμενες επιπτώσεις των μέτρων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και θα παρουσιάσουμε και κάποιες προτάσεις που ίσως θα μπορούσαν να βελτιώσουν κάποιες από τις αδυναμίες του τελευταίου ρυθμιστικού πλαισίου, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την Βασιλεία IV.

Κεφάλαιο 2. Σημαντικές Τραπεζικές Κρίσεις

2.1 Η Κρίση του 1929

Το 1929 εμφανίστηκε η πρώτη διεθνής τραπεζική κρίση που αποτέλεσε πιθανότατα την μεγαλύτερη οικονομική κρίση για τον Εικοστό αιώνα. Σύμφωνα με πολλούς ειδικούς ιστορικούς αυτή η μεγάλη οικονομική κρίση ήταν ένας από τους λόγους που οδήγησε την ανθρωπότητα στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχοντας εδραιώσει την θέση τους στο κέντρο του βιομηχανικού κόσμου, αποτέλεσαν και το επίκεντρο αυτής της μεγάλης οικονομικής κρίσης. Οι συνέπειές αυτής της κρίσης ήταν ιδιαίτερα εμφανείς στην χώρα αλλάζοντας τις οικονομικές και κοινωνικές δομές της. Στην προσπάθεια ανάκαμψης της αμερικάνικης οικονομίας εφαρμόστηκε ένα πρόγραμμα, που ονομάστηκε «New Deal».

Η «Μαύρη Τρύπα» (29^η Οκτωβρίου 1929) όταν κατέρρευσε το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης ήταν αποτέλεσμα της κρίσης του 1929. Άμεσο αποτέλεσμα αυτής της κατάρρευσης ήταν η απώλεια των κεφαλαίων των επενδυτών μέσω της αξίας των εισηγμένων μετοχών. Η χρηματιστηριακή κρίση αποτέλεσε την αρχή καθώς στην συνέχεια ακολούθησε η πραγματική οικονομική κρίση στις ΗΠΑ. Η κρίση εμφανίστηκε σε όλους τους κλάδους της οικονομίας της χώρας με μείωση της παραγωγής και αύξηση της ανεργίας οδηγώντας πάλι σε νέα πτώση της οικονομίας. Στην πραγματική οικονομία η κρίση διήρκεσε μέχρι το 1933, όμως οι απώλειες ήταν τόσο μεγάλες για το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης και χρειάστηκαν πολλά χρόνια να επανέλθει στα αρχικά του επίπεδα.

Η οικονομική κρίση και η κατάρρευση του Χρηματιστηρίου συνέπεσαν χρονικά, αυτό ακόμα και σήμερα αμφισβητείτε το κατά πόσο υφίσταται η σχέση μεταξύ των δύο. Το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης έχοντας ξαναζήσει απότομες πτώσεις και πριν το 1929, αποτελεί βασικό επιχείρημα για την αμφισβήτηση αυτή. Έως και σήμερα πολλές χρηματιστηριακές αναταράξεις δεν έχουν επηρεάσει σημαντικά την πραγματική οικονομία¹, οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι ο ρόλος του χρηματιστηρίου στη σύγχρονη οικονομία αποτελεί περισσότερο κερδοσκοπικό εργαλείο παρά αποτύπωση των πραγματικών μεγεθών μιας πολυσύνθετης οικονομίας.

Βασικό χαρακτηριστικό που ακολούθησε την «Μαύρη Τρίτη» του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης είναι η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών. Το 60% των τραπεζών που είχαν δραστηριότητα στην οικονομία τέθηκαν υπό εκκαθάριση. Η παρακολούθηση, η συγκράτηση και ο έλεγχος του τραπεζικού συστήματος λόγω της μορφής του είχε πολλές δυσκολίες καθώς χαρακτηριστικό του ήταν η αποκεντροποιημένη μορφή και η απουσία εξειδικευμένης ομοσπονδιακής ρυθμιστικής και εποπτικής αρχής, όπως το σημερινό Fed². Το Fed απέκτησε την ρύθμιση και την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος καθώς του θεσμοθετήθηκαν τα απαραίτητα εργαλεία για να μπορεί να παρεμβαίνει σε αυτό μετά την κρίση του 1929, ενώ είχε ιδρυθεί από το 1913.

2.2 Δεύτερη Τραπεζική Κρίση 1973-1975

Την περίοδο 1973-1975 εμφανίστηκε η «Δεύτερη» Τραπεζική Κρίση με σημαντική πτώση των τιμών των ακινήτων στην Μεγάλη Βρετανία. Της δόθηκε ο

---

¹ Πιο πρόσφατο παράδειγμα αυτού το φαινόμενου αποτελεί η φούσκα των dot.com επιχειρήσεων στις αρχές της περασμένης δεκαετίας.

² Fed: Federal Reserve System, η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ

τίτλος «Δεύτερη» χωρίς να θέλουν να προσδιορίσουν την χρονική έννοια αλλά το γεγονός ότι πολλές μικρές (δεύτερες) τράπεζες οδηγήθηκαν στην πτώχευση μέσω της κατάρρευσης της αγοράς των ακινήτων. Η χρηματοδότηση με εμπράγματα εξασφαλίσεις αποτελούσε την κύρια δραστηριότητα αυτών των τραπεζών. Βασιζόμενοι στην αύξηση των εργασιών τους μέσω της αύξησης της τιμής των ακινήτων από τις αρχές του 1960, όπου ήρθε η αναμενόμενη μεταπολεμική οικονομική άνθηση της Μεγάλης Βρετανίας. Η υπέρμετρη αύξηση των τιμών ως φυσικό επακόλουθο της οικονομικής άνθησης, οδήγησε στο να σκάσει η φούσκα των ακινήτων στην περίοδο της κρίσης και σε συνδυασμό με την αύξηση των επιτοκίων αλλά και την επιθετικά επεκτατική πιστοδοτική πολιτική των τραπεζών, είχε σαν συνέπεια την να υπάρχουν στα χαρτοφυλάκια των τραπεζικών δανείων υπόλοιπα μεγαλύτερα των υπέγγυων ακινήτων. Η Βρετανική Κεντρική Τράπεζα και η Τράπεζα της Αγγλίας παρενέβησαν για την διάσωση κάποιων τραπεζών είτε με άμεση χρηματοδότηση είτε με αναδιάρθρωση όπου χρειαζόταν ενεργοποιώντας τον ρόλο τους ως δανειστές έσχατης ανάγκης³, σώζοντας έτσι την οικονομία της χώρας από μια τραπεζική πτώχευση. Εκείνη την περίοδο η παγκόσμια οικονομία προσπαθούσε να διαχειριστεί την πετρελαϊκή και χρηματιστηριακή κρίση δημιουργώντας έτσι ένα αρνητικό περιβάλλον που επέφερε τελικά δυσχερείς καταστάσεις στην προσπάθεια ανάκαμψης της οικονομίας της Μεγάλης Βρετανίας.

Σύμφωνα με τους περισσότερους αναλυτές τα αίτια αυτής της κρίσης εστιαζόταν στην απουσία κανονισμών για το πιστοδοτικό πλαίσιο των τραπεζών καθώς και στις πιέσεις της επεκτατικής νομισματικής πολιτικής που εφαρμόστηκαν από την Τράπεζα της Αγγλίας⁴. Άλλοι αναλυτές αποδίδουν τα αίτια της κατάρρευσης

---

³ Δανειστής έσχατης ανάγκης (lender of last resort): ένας από τους πιο σημαντικούς ρόλους της Κεντρικής Τράπεζας ως εποπτική και ρυθμιστική αρχή του τραπεζικού συστήματος

⁴ Οι πολιτικές αυτές που εμπειρεύσαν κυρίως ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια ονομάστηκαν «Barber Boom», από τον τότε υπουργό Οικονομικών Anthony Barber, και αποσκοπούσαν στην αντιμετώπιση των υψηλών ποσοστών ανεργίας της εποχής

της αγοράς ακινήτων, που αποτέλεσε και την αρχή της κρίσης, στην κακή πολιτική που εφαρμοζόταν τότε στην χώρα. Αυτό λειτούργησε σαν καταλύτης και όχι σαν αιτία στην εμφάνιση αυτής της τραπεζικής κρίσης. Ακόμη και στην χρηματοοικονομική κρίση του 2007, το πρόβλημα ήταν περισσότερο η βραχυπρόθεσμα κερδοσκοπική κουλτούρα των τραπεζών. Η Τράπεζα της Αγγλίας ανέλαβε πλέον αυξημένες αρμοδιότητες σχετικά με τους κανόνες πιστοδότησης, ως απάντηση στην συγκεκριμένη κρίση και ως μια προσπάθεια πρόληψης μελλοντικών παρόμοιων γεγονότων.

2.3 Μεξικό – Αργεντινή: Η κρίση του 1994

Η κρίση στο Μεξικό ξέσπασε το 1994. Με την μείωση των συναλλαγματικών αποθεμάτων το Μεξικό οδηγήθηκε στην υποτίμηση του νομίσματος του, με σκοπό την προσέλκυση επενδυτών και την μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα στις εξαγωγές του. Οι επενδυτές δεν ικανοποιήθηκαν από το ύψος της υποτίμησης, καθώς ήταν στα μισά από αυτό που περίμεναν, προκαλώντας έτσι το αντίθετο αποτέλεσμα, εντείνοντας την πίεση στο νόμισμα του. Στη συνέχεια, στόχος έγινε η Αργεντινή. Η ισοτιμία του νομίσματος της σε δολάρια αντιστοιχούσε σε 1:1. Αυξάνοντας κατακόρυφα την ζήτηση για δολάρια από το κοινό, τα συναλλαγματικά αποθέματα της Αργεντινής μειώθηκαν επικίνδυνα. Η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ και η παγκόσμια τράπεζα έδρασαν άμεσα, υπό τον φόβο της δημιουργίας ενός παγκόσμιου ντόμινο. Η πρώτη παρείχε πιστωτική δόση 50 δις Δολαρίων στο Μεξικό, ενώ η δεύτερη δάνεισε 12 δις Δολάρια στην Αργεντινή. Με τον τρόπο αυτό η περαιτέρω μετάδοση του προβλήματος αποσοβήθηκε, όμως εμφανίστηκε ένα φαινόμενο που μέχρι τότε δεν υπήρχε. Η πλήρης αλληλοσύνδεση των παγκόσμιων οικονομιών. Το χειρότερο που παρατηρήθηκε ήταν η μη αντίληψη του πραγματικού προβλήματος καθώς επικράτησε η εντύπωση ότι όλα έγιναν σωστά. Η άμεση επέμβαση του Δ.Ν.Τ. και της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ σε συνδυασμό με την συνεργασία των αρμόδιων στη χώρα του Μεξικού για υλοποίηση των μέτρων που τους ζητήθηκαν έπαιξε σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση του προβλήματος. Σήμερα οι καταθέσεις των πολιτών έχουν την εγγύηση των

κυβερνήσεων και οι Κεντρικές Τράπεζες αποτελούν τον δανειστή έκτακτης ανάγκης, όμως αυτό δεν είναι απόδειξη ότι το ζήτημα έχει επιλυθεί ολοκληρωτικά.

2.4 Η Ασιατική Κρίση

Η Ασιατική κρίση ξέσπασε λίγα χρόνια αργότερα το 1997. Από τις αρχές του 1990 μια σειρά γεγονότων όπως η κατάρρευση του κομμουνισμού (μειώθηκε ο κίνδυνος εθνικοποίησης των επιχειρήσεων) και τα χαμηλά επιτόκια στις αναπτυγμένες χώρες βοήθησαν τις επενδύσεις στη ΝΑ Ασία, αυτό είχε ως αποτέλεσμα επενδυτικά κεφάλαια (investment funds) να αναζητήσουν νέες επενδυτικές ευκαιρίες στις αναδυόμενες αγορές. Η κρίση ξεκίνησε από την Ταϊλάνδη καθώς αυξήθηκε η ζήτηση του νομίσματος της, κατά την διάρκεια του '90, αφού δέχθηκε πολλές επενδύσεις. Η Κεντρική Τράπεζα για να έχει ανταγωνιστικές εξαγωγές η χώρα ήθελε μια σταθερή ισοτιμία του νομίσματος της με το δολάριο των ΗΠΑ, αυτό το καθεστώς το συντηρούσε μέσω δανεισμού. Παρόλο που το έλλειμα της χώρας αυξανόταν συνεχώς ο δανεισμός από επενδυτικά κεφάλαια συνεχιζόταν. Μια σειρά αποτυχημένων επενδύσεων, τον Ιούλιο του 1997, οδήγησε στην επιφύλαξη των δανειστών με αποτέλεσμα την μείωση του δανεισμού τους. Αυτό οδήγησε την χώρα σε υποτίμηση του εθνικού της νομίσματος. Και ενώ οι ειδικοί πίστεψαν ότι το θέμα έληξε στην Ταϊλάνδη, υπήρξε μετάδοση (contagion) της κρίσης και πανικός και σε άλλες Ασιατικές χώρες (Μαλαισία, Ινδονησία, Ν. Κορέα) με αποτέλεσμα την αποχώρηση των επενδυτικών κεφαλαίων από τις χώρες αυτές. Οι οικονομίες αυτών των χωρών καθώς έγιναν ανοιχτές στις αγορές έγιναν και ευάλωτες στις κινήσεις των κεφαλαίων τους. Μέσα στον πανικό των γεγονότων οι διαχειριστές μη έχοντας καθαρή σκέψη δεν διέκριναν τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των οικονομιών αυτών, που η αποεπένδυση από αυτές δεν ήταν πάντοτε αναγκαία (Krugman, 2009).

2.5 Η Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2008

Το 2008 ξεκίνησε η από τις ΗΠΑ η τελευταία μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση η οποία βρισκόταν στο επίκεντρο των πολιτικών συζητήσεων μέχρι πρόσφατα. Η κρίση αυτή ξεκινώντας από το χρηματοπιστωτικό σύστημα των ΗΠΑ επηρέασε δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα στις πραγματικές οικονομίες της Ευρώπης και (λιγότερο) της Ασίας. Αυτή η χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε και τα συστήματα άλλων χωρών, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα με την εκδήλωση κρίσης χρέους στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου (κυρίως της Ελλάδας αλλά και της Πορτογαλίας, της Ισπανίας και της Ιταλίας).

Η κατάρρευση των τιμών των ακινήτων στις ΗΠΑ από τα τέλη του 2007 ξεκίνησε τα αίτια της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Στα τέλη του 2008, η δυσχερής οικονομική θέση των Fannie Mae και Freddie Mac οδήγησε σε κατάρρευση των μετοχών τους (χορηγούσαν στεγαστικά δάνεια με κρατική εγγύηση) συμπαρασύροντας και άλλες μεγάλες τράπεζες. Οι τράπεζες αυτές έχοντας εκδώσει χρεόγραφα τιτλοποιημένων απαιτήσεων δεν μπόρεσαν να εξυπηρετήσουν τις υποχρεώσεις τους. Μια μεγάλη σειρά επενδυτών ακόμα και κυβερνήσεις είχαν στην κατοχή τους αυτούς τους τίτλους.

Σύμφωνα με άλλους αναλυτές αυτή η κρίση ξεκίνησε πολύ νωρίτερα. Η χρονική περίοδος 2002-2007 χαρακτηρίστηκε ως εποχή της «υπέρτατης ευδαιμονίας» έχοντας υψηλούς οικονομικούς ρυθμούς ανάπτυξης και αισιόδοξες προβλέψεις για τις οικονομικές εξελίξεις. Οι τράπεζες είχαν πρωταρχικό ρόλο σε αυτή την χρονική περίοδο έχοντας υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και κερδοφορίας προσφέροντας ταυτόχρονα σημαντικά μόνους και υψηλούς μισθούς στα στελέχη τους. Από τις αρχές του 2001, ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους, θέλοντας να επανεκλεγεί το 2004 (το οποίο πέτυχε), έθεσε ως προεκλογικό του στόχο την απόκτηση κατοικίας για όλους. Η μεταφορά κεφαλαίων από την Κίνα αλλά και από πετρελαιοπαραγωγές αραβικές χώρες, χρηματοδότησε αυτή την προσπάθεια έχοντας υψηλή ρευστότητα η οικονομία. Εκείνη η περίοδος χαρακτηριζόταν από την αποζήτηση των χωρών όπως η Κίνα και οι αραβικές, για σταθερότητα και υψηλές αποδόσεις εκμεταλλευόμενες τα υψηλά εμπορικά

πλεονάσματα που είχαν, όλα αυτά οδήγησαν τα πιστωτικά ιδρύματα σε χαλαρές πολιτικές για την χορήγηση στεγαστικών δανείων.

Με αυτόν τον τρόπο προκλήθηκε περιορισμένη ρευστότητα καθώς αυξήθηκαν κατά πολύ οι χορηγήσεις στεγαστικών δανείων. Οι τράπεζες προσπαθώντας χορηγήσουν περισσότερα δάνεια και να ανακτήσουν την ρευστότητα τους, τιτλοποίησαν τα ήδη χορηγημένα δάνεια, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο καινούργια ομόλογα που εν συνεχεία θα γινόντουσαν γνωστά ως «τοξικά» ομόλογα. Οι ομολογίες αυτές στηρίχθηκαν σε δανειακά χαρτοφυλάκια που ήταν όμως χαμηλής (ή έστω αμφιβόλου) φερεγγυότητας. Αυτό οδήγησε στο να μην εξυπηρετηθούν ομαλά μεγάλος αριθμός αυτών των δανείων, έχοντας ως συνέπεια την αρχική δυσχέρεια και στη μελλοντική αδυναμία των τραπεζών στην καταβολή των υποχρεώσεων τους προς τους αγοραστές των τιτλοποιημένων απαιτήσεων.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι τα πιστωτικά ιδρύματα κατάφεραν να έχουν χαμηλή απόδοση για τους αγοραστές των ομολόγων τιτλοποιημένων απαιτήσεων και ταυτόχρονα υψηλή ζήτηση παρά το ρίσκο που εμπεριείχαν. Αυτό επετεύχθη γιατί τα πιστωτικά ιδρύματα εξασφάλισαν θετικές αξιολογήσεις από τους οίκους αξιολόγησης για τα συγκεκριμένα προϊόντα και όπως θα αναλυθεί και στην ενότητα 5.1 ακολουθήθηκαν αμφίβολες διαδικασίες και στις περισσότερες περιπτώσεις βαθμολογήθηκαν με την υψηλότερη βαθμολογία. Την ίδια περίοδο, τα υψηλόβαθμα τραπεζικά στελέχη αμειβόντουσαν με υψηλά μπόνους λόγω της μεγάλης κερδοφορίας των τραπεζών τους, παρά το ότι ακολουθήθηκαν από αυτούς πολιτικές που οδήγησαν σε κρίση ρευστότητας⁵. Οι εποπτικές αρχές ακολουθώντας την υπόθεση της «Ελεύθερης Αγοράς», προτίμησαν να μην παρέμβουν και να μην ενεργοποιήσουν τους παρεμβατικούς μηχανισμούς. Τα ιδρύματα προέβησαν σε συναλλαγές μέσω παράγωγων χρηματοοικονομικών προϊόντων, τα οποία δεν είχε σχεδιαστεί να

---

⁵ Ένα εμπορικό αντίστοιχο της διαδικασίας αυτής είναι ένας έμπορος που περηφανεύεται για τα υψηλά κέρδη του όταν δεν πληρώνει τους προμηθευτές του!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

αντιμετωπιστούν από το τότε κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλείας II (βλέπε και παράγραφο 4.2 παρακάτω). Αυτό επετράπη στα πιστωτικά ιδρύματα λόγω της κατάργησης του διαχωρισμού των δραστηριοτήτων μεταξύ επενδυτικών και εμπορικών τραπεζών.

Ο ηθικός κίνδυνος έχει γίνει εμφανής και παρατηρείται στις αγορές σήμερα, λόγω της περασμένης τραπεζικής κρίσης. Το ενδιαφέρον των μετόχων των τραπεζών εστιάζεται στην κερδοφορία και στα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα. Με αυτόν τον τρόπο, με τους αντίστοιχους προσανατολισμούς γινόταν η στελέχωση των τραπεζών, ενώ οι μέτοχοι χρηματοδοτούσαν την ανάληψη επενδύσεων υψηλής κερδοφορίας και υψηλού κινδύνου. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων ενέτεινε την συμπεριφορά αυτή, οδηγώντας σε μεγάλες αυξήσεις του δείκτη χρηματοοικονομικής μόχλευσης⁶. Έτσι, λόγω και της οικονομικής κρίσης, αυξήθηκαν οι ζημιές των πιστωτικών ιδρυμάτων καθώς η αρνητική στάση των αγορών για ανανέωση του βραχυχρόνιου δανεισμού (λόγω της αποκάλυψης για τα τοξικά ομόλογα) σε αυτά, οδήγησε σε μεγάλη ανάγκη για κεφαλαιοποίηση.

Ένας παράγοντας που συντέλεσε στη διάδοση αλλά και στην ένταση της κρίσης ήταν το μέγεθος της παγκόσμιας τραπεζικής ενοποίησης, η οποία ήταν αυτή που επέτρεψε την άμεση και ιδιαίτερα γρήγορη μετάδοση της οικονομικής αστάθειας. Η μετάδοση της χρηματοπιστωτικής κρίσης (financial contagion) στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα εμφανίστηκε όταν οι τράπεζες μιας χώρας, για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που εμφανίζουν στους ισολογισμούς τους, μείωσαν τα δάνεια που είχαν δώσει σε άλλες χώρες, παρά το γεγονός ότι οι πελάτες αυτοί ανήκαν σε χώρες που δεν εκτέθηκαν έντονα στο αρχικό χρηματοπιστωτικό σοκ. Αυτό σημαίνει ότι υπήρχαν χώρες που πιθανότατα θα μπορούσαν σχετικά εύκολα να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες

---

⁶ Ο δείκτης μόχλευσης είναι ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων ενός οργανισμού προς το συνολικό ενεργητικό του. Ενδεικτική είναι η περίπτωση της UBS, η οποία διατηρούσε κατά την περίοδο της κρίσης μετοχικό κεφάλαιο ύψους 40 δις CHF με ενεργητικό 1.600 δις CHF. Εμφάνιζε δηλαδή δείκτη μόχλευσης 40!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

των οικονομικών προβλημάτων, καθώς τα προβλήματα αυτά ήταν επικεντρωμένα σε αγορές με τις οποίες δεν είχαν άμεση χρηματοοικονομική σχέση. Πιο συγκεκριμένα, σε αρκετές Ανατολικές και Κεντρικές Ευρωπαϊκές χώρες δραστηριοποιούνταν δυτικοευρωπαϊκές τράπεζες, οι οποίες σε μια προσπάθεια να αντισταθμίσουν τις απώλειές τους από τις εργασίες τους σε αγορές που χτυπήθηκαν από την κρίση, προχώρησαν στη μείωση της έκθεσής τους σε αυτές τις χώρες. Αυτό όμως δημιούργησε τελικά προβλήματα στις Ανατολικές και Κεντρικές Ευρωπαϊκές χώρες, καθώς είδαν να μειώνεται η παρεχόμενη πίστωση σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά και να χειροτερεύει η οικονομική τους κατάσταση. Η παγκόσμια τραπεζική ενοποίηση θεωρείται ότι αυξάνει μεν την αποδοτικότητα των κεφαλαίων και την οικονομική ανάπτυξη αλλά από την άλλη καθιστά περισσότερο ευάλωτες τις χώρες στην μετάδοση μιας κρίσης. Όσο περισσότερες τράπεζες δανείζουν η μια την άλλη με διασυνοριακά δάνεια τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος. Βέβαια, οι χώρες με καλύτερα κεφαλαιοποιημένο τραπεζικό σύστημα και με χρηματοδότηση των δανείων μέσω των καταθέσεών τους άντεξαν περισσότερο στη μετάδοση της κρίσης.

Κεφάλαιο 3. Κίνδυνοι στα Τραπεζικά Ιδρύματα

Στο δυναμικά μεταβαλλόμενο περιβάλλον στο οποίο ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα δραστηριοποιείται, δύναται να υποστεί ζημιές που προέρχονται από την κύρια λειτουργία του αλλά και από άλλους καθοριστικούς παράγοντες. Σε αυτή την περίπτωση ο κίνδυνος θα μπορούσε να ταυτιστεί με την αβεβαιότητα που συνδέεται με κάποιο προσδοκώμενο γεγονός ή αποτέλεσμα.

Τα τελευταία χρόνια αποτελεί πραγματικότητα το γεγονός ότι η διαχείριση των τραπεζικών κινδύνων έχει αναπτυχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό και παράλληλα εφαρμόζονται συνεχώς και περισσότερες μέθοδοι μέτρησης του. Σαν επικρατέστερος ορισμός του κινδύνου στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία ορίζεται το εξής: «Κίνδυνος ορίζεται η μεταβλητότητα της αξίας των στοιχείων ενεργητικού – παθητικού (εντός και εκτός ισολογισμού) και συνεπώς της καθαρής θέσης της τράπεζας που προκύπτει ως αποτέλεσμα μεταβολών των παραμέτρων που επηρεάζουν την αξία των στοιχείων αυτών. Σημειώνεται πως οι παράμετροι καθορίζονται από την αγορά και το επιχειρησιακό περιβάλλον και δεν επηρεάζονται, κατά κανόνα, από τις διάφορες ενέργειες της τράπεζας».

Η ομαδοποίηση των κινδύνων μπορεί να γίνει σε πολλές ευρύτερες κατηγορίες. Σαν πρώτη διάκριση των κινδύνων ορίζεται αυτή που τους διαχωρίζει σε συστημικό και συστηματικούς ή μη κινδύνους. Ο κίνδυνος που αφορά το σύνολο ενός οικονομικού συστήματος, αναφέρεται ως συστημικός κίνδυνος. Η συγκεκριμένη μορφή του κινδύνου αποκτά όλο και περισσότερη επιρροή και βαρύτητα στις μεταβολές των τιμών των χρηματιστηριακών μέσων, εξαιτίας της συνθετότητας των χρηματοπιστωτικών προϊόντων αλλά και της απελευθέρωσης των αγορών. Ο συστημικός κίνδυνος, από

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

την άλλη, σχετίζεται με τους παράγοντες που μεταβάλουν την απόδοση μιας ολόκληρης αγοράς, χωρίς να περιορίζεται αποκλειστικά στην μεταβολή ενός χρηματοπιστωτικού μέσου μόνο. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται ο κίνδυνος συναλλάγματος, ο κίνδυνος τιμών και ο κίνδυνος επιτοκίου. Τέλος, στην κατηγορία του μη συστηματικού κινδύνου περιλαμβάνονται οι κίνδυνοι που συνδέονται με ένα συγκεκριμένο προϊόν ή χρηματοοικονομικό μέσο ενώ σε αυτή την κατηγορία επίσης περιλαμβάνονται οι κυριότεροι κίνδυνοι που αφορούν τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο χειροτέρευσης της οικονομικής θέσης του εκδότη.

Οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την λειτουργία ενός τραπεζικού ιδρύματος είναι αρκετοί και εκτός από την παραπάνω διάκριση μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

1. Μη χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι: Οι μη χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι σχετίζονται με την γενικότερη λειτουργία της αγοράς και δεν συνδέονται άμεσα με τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Βασικές τους κατηγορίες είναι:
  - Ο κίνδυνος διακανονισμού, που αφορά την μη έγκαιρη πραγματοποίηση του διακανονισμού της συναλλαγής
  - Ο νομικός κίνδυνος, που αφορά κινδύνους που προκύπτουν από νομικής φύσης θέματα και ενδέχεται να μεταβάλουν τις προσδοκώμενες αποδόσεις
  - Ο κίνδυνος συστημάτων πληρωμών που αφορά στην κακή λειτουργία των συστημάτων αυτών και τέλος
  - Ο κίνδυνος φήμης, που σαν γενικότερος παράγοντας μπορεί να επηρεάσει τις τιμές των χρηματοπιστωτικών μέσων.
2. Χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι: Είναι οι κίνδυνοι που προέρχονται από χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Οι κατηγορίες των χρηματοοικονομικών κινδύνων είναι:

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

- Οι μη συστηματικοί κίνδυνοι, αφορούν κινδύνους του εκδότη έχοντας ως κυριότερους τον πιστωτικό κίνδυνο και γενικότερα τον κίνδυνο χειροτέρευσης της οικονομικής του θέσης
- Οι συστηματικοί κίνδυνοι σχετίζονται με γενικότερους κινδύνους της αγοράς όπως αναφερθήκαμε και παραπάνω, έχοντας ως κυριότερους τον κίνδυνο συναλλάγματος, τον κίνδυνο τιμών και τον κίνδυνο επιτοκίων.
- Ο κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου, ο οποίος προκύπτει από την συμπεριφορά του συμβαλλομένου στην συναλλαγή (δεν σχετίζεται με οικονομική θέση)
- Ο κίνδυνος ρευστότητας

Στις παρακάτω ενότητες θα αναλύσουμε διεξοδικά τις κατηγορίες κινδύνων, επικεντρώνοντας την προσοχή μας, στον πιστωτικό κίνδυνο και τον λειτουργικό κίνδυνο, έτσι ώστε να μπορέσουμε στην συνέχεια να συνδέσουμε τις προτάσεις του εποπτικού πλαισίου με την αντιμετώπισή τους.

3.1 Πιστωτικός Κίνδυνος

Σε αυτή την ενότητα επικεντρωνόμαστε κατά ένα μέρος στον πιστωτικό κίνδυνο, δηλαδή στην περίπτωση πρόκλησης ζημιών στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς εξαιτίας μη αναμενόμενων γεγονότων που σχετίζονται με την αθέτηση των υποχρεώσεων των Πελατών τους (στους οποίους έχουν χορηγηθεί, δανειακά κεφάλαια) καθώς τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια θεωρούνται ως προσεγγιστική μεταβλητή (proxy variable) του πιστωτικού κινδύνου σε σημαντικό βαθμό. Η πιθανότητα επέλευσης ζημιών σε Τράπεζα λόγω της περιέλευσης ενός αντισυμβαλλόμενου σε αδυναμία να εκπληρώσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις, ορίζεται ως πιστωτικός κίνδυνος. Είναι ο σημαντικότερος κίνδυνος που αντιμετωπίζουν οι Τράπεζες και η σωστή διαχείριση του θα συσχετίζεται θετικά με την αποτελεσματικότητα των Τραπεζών.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι συνυφασμένος με την εμπορική τραπεζική και συνδέεται άρρηκτα με την πιστοληπτική ικανότητα των αντισυμβαλλόμενων του πιστωτικού ιδρύματος, αποτελώντας έτσι το σημαντικότερο ποσοτικά και ποιοτικά κίνδυνο χρηματοοικονομικής φύσης. Ο κίνδυνος που προκύπτει από την ανεπαρκή ανταπόκριση του ιδρύματος στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων του προς τους πιστωτές του ορίζεται ως ο πιστωτικός κίνδυνος ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος. Η μη επαρκής ανταπόκριση ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος αφορά την αποφυγή της πληρωμής ή την καθυστερημένη αποπληρωμή των υποχρεώσεων του. Αυτό μπορεί να οφείλεται είτε στην συστηματική αποφυγή της αντιμετώπισης των υποχρεώσεων του χρηματοοικονομικού ιδρύματος είτε στην αδυναμία για κάλυψη της υποχρέωσης του (πτώχευση ή χρηματοοικονομική αποτυχία).

Με βάση τους Γκόρτσο και Αλεξάκη (2006), ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να χωριστεί στις παρακάτω επιμέρους κατηγορίες:

1. Ο κίνδυνος αθέτησης (default risk), ο οποίος αφορά την περίπτωση να αθετήσει κάποιος δανειολήπτης κάποια πληρωμή και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια του ποσού που οφείλεται στον δανειστή από τον δανειολήπτη.
2. Ο κίνδυνος ανοίγματος (exposure risk), που αφορά το ύψος του συνολικού ποσού που είναι εκτεθειμένο στον πιστωτικό κίνδυνο το τραπεζικό ίδρυμα (exposure at Default-EAD). Το συνολικό ποσό στο χαρτοφυλάκιο πιστοδοτήσεων ταυτίζεται με την ονομαστική αξία των πιστοδοτήσεων. Η μέτρηση περιπλέκεται στις περιπτώσεις των εκτός ισολογισμού στοιχείων όπου η συνήθης τακτική συνιστάται στον υπολογισμό του πιστωτικού ισοδύναμου.
3. Ο κίνδυνος ανάκτησης (recovery risk), ο οποίος αφορά το ποσοστό ικανοποίησης της τράπεζας από το συνολικό ποσό που είναι εκτεθειμένο σε κίνδυνο σε περίπτωση πτώχευσης του πιστούχου. Η πρώτη συνολική οφειλή ονομάζεται ποσοστό ανάκτησης (recovery rate) και απώλεια δεδομένης της αθέτησης (loss given default) ονομάζεται το ποσό που δεν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

κατάφερε να ανακτήσει ως προς τη συνολική οφειλή. Για τις εμπράγματα εξασφαλίσεις ο κίνδυνος επικεντρώνεται στην διακύμανση της αξίας τους. Πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι στην περίπτωση που στην χρηματοδότηση υφίστανται αντεγγυήσεις, τότε ο κίνδυνος το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να μεταφέρει τον κίνδυνο στον εγγυητή από τον πιστούχο. Για τον λόγο αυτό, οι τριτεγγυήσεις είναι ιδιαίτερα επιθυμητές από τα τραπεζικά ιδρύματα, όταν εξετάζονται νέες χρηματοδοτήσεις.

4. Ο κίνδυνος περιθωρίων (credit spread risk), ο οποίος προκύπτει λόγω της μεταβολής της πιστοληπτικής ικανότητας του πιστούχου, σε μία συμφωνία με σταθερά επιτόκια. Η μείωση της λογιστικής αξίας του χρέους που έρχεται ως αποτέλεσμα της αύξησης του περιθωρίου επιτοκίων (ή της θεωρητικής αύξησης, εάν αυτή είναι αδύνατη) συνεπάγεται οικονομική ζημιά σε ενδεχόμενη υποβάθμιση.

Επειδή ο πιστωτικός κίνδυνος είναι ο κυριότερος κίνδυνος που εφαρμόζεται στα τραπεζικά ιδρύματα, ήταν ο πρώτος που αντιμετωπίστηκε από το εποπτικό πλαίσιο. Συνεπώς, όπως θα δούμε και παρακάτω, η Βασιλεία Ι σχεδιάστηκε καταρχήν με γνώμονα την αντιμετώπιση των παραπάνω κινδύνων.

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι αρκετά ξεκάθαρος στην τραπεζική λειτουργία, ενώ εμφανίζεται φυσικά από τις πρώτες μέρες των τραπεζικών εργασιών. Συνεπώς κάποιος θα περίμενε ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα είχαν ήδη εντοπίσει τους κατάλληλους τρόπους για την μέτρηση και την αποτελεσματική διαχείρισή του. Στην πράξη όμως αυτό δεν ισχύει πάντα, καθώς σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον απαιτούνται νέοι τρόποι μέτρησης και διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου εξαιτίας:

- Της τεχνολογίας.
- Της ανάπτυξης των παραγώγων εκτός ισολογισμού.
- Των ανταγωνιστικών επιτοκίων.
- Των μειούμενων και επισφαλών αξιών των εξασφαλίσεων.
- Της αύξησης των πτωχεύσεων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

- Της αποδιαμεσολάβησης.
- Των απαιτήσεων του Συμφώνου της Βασιλείας για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου.

Η διάκριση είναι δύσκολη μεταξύ των νέων και των παραδοσιακών μεθόδων μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου καθώς οι νέες μέθοδοι χρησιμοποιούν και εξελίσσουν παραδοσιακούς τρόπους μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου. Υπάρχουν πολλοί τρόποι μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου.

Ένας από τους πιο συνηθισμένους τρόπους μέτρησης του κινδύνου είναι τα συστήματα ειδικών (expert systems). Σε αυτού του τύπου τα συστήματα, ένα στέλεχος της τράπεζας παίρνει την απόφαση για την χρηματοδότηση μιας επιχείρησης και αξιολογεί την πιστοληπτική του ικανότητα με βάση την εμπειρία του και την βοήθεια των ποσοτικών χαρακτηριστικών που η τράπεζα έχει ορίσει. Ένα ιδιαίτερα γνωστό υπόδειγμα είναι ο κανόνας 5 C's.⁷

Ένας ακόμα τρόπος μέτρησης είναι τα συστήματα διαβάθμισης (Rating systems). Τα συστήματα αυτά χρησιμοποιούνται ευρέως από τις Τράπεζες για να αξιολογηθούν οι υποψήφιοι δανειστές και αποτελούν τα σημαντικότερα εσωτερικά συστήματα διαβάθμισης. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται από τις ρυθμιστικές αρχές προκειμένου να αξιολογήσουν τα εσωτερικά συστήματα διαβάθμισης είναι να διασφαλίσουν την ακεραιότητα του συστήματος και να φροντίσουν για την συγκρισιμότητα και την συνέπεια των συστημάτων εκτός των εθνικών συνόρων των χωρών, να προωθήσουν τις καλύτερες μεθόδους και να γνωστοποιήσουν την εξέλιξη.

Οι τράπεζες προσπαθούν να εντοπίσουν ορισμένους παράγοντες που καθορίζουν την πιθανότητα αθέτησης της υποχρέωσης και να συνδυάσουν την βαρύτητα τους προκειμένου να εξάγουν ένα μετρήσιμο αποτέλεσμα μέσω των

---

⁷ Capacity (Ικανότητα), Collateral (Εξασφαλίσεις), Capital (Κεφάλαιο), Character (Χαρακτήρας), Conditions (Περιστάσεις)

συστημάτων πιστωτικής βαθμολόγησης. Με βάση τις μεθόδους που ακολουθούν χωρίζονται σε μοντέλα Logit, μοντέλα Probit, μοντέλα γραμμικής πιθανότητας (Linear probability model) και σε μοντέλα γραμμικής διακριτικής ανάλυσης (Discriminant analysis model). Με τον τρόπο αυτό, μπορούμε να εφαρμόσουμε την τεχνική ταξινόμησης των πιστούχων σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κατηγορίας.

Η αδυναμία των δανειζόμενων να επιστρέψουν τα κεφάλαια που είχαν δανειστεί ονομάζεται πιστωτικός κίνδυνος, όπως αναφέραμε πιο πάνω. Για την μείωση του πιστωτικού κινδύνου θα πρέπει οι τράπεζες να αξιολογήσουν τους υποψήφιους δανειστές τους και αναλόγως να χρηματοδοτήσουν.

Για την αξιολόγηση αυτή υπάρχουν τα ποιοτικά κριτήρια αλλά χρησιμοποιούνται και αντικειμενικά κριτήρια συναλλακτικής συμπεριφοράς. Τέλος εφαρμόζονται και κριτήρια οικονομικής συμπεριφοράς, όπου με την χρήση διάφορων μαθηματικών μοντέλων είναι δυνατή η εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου και λήψη (αιτιολογημένης) απόφασης ανάληψής του.

Τα ποιοτικά κριτήρια έχουν μεγάλη σημασία στην αξιολόγηση των επιχειρήσεων αλλά παρουσιάζουν σημαντικά μειονεκτήματα, όπως η αδυναμία ποσοτικοποίησης και η υποκειμενικότητα του αναλυτή. Σε αυτή την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται στοιχεία όπως: η διοίκηση και οργάνωση της επιχείρησης, ο εξοπλισμός και η τεχνολογία, η αξιολόγηση των φορέων της επιχείρησης, η πορεία του κλάδου, ο ανταγωνισμός κλπ. Από την άλλη, στα κριτήρια συναλλακτικής συμπεριφοράς εξετάζεται η ύπαρξη δυσμενών στοιχείων που μπορεί να εμφανίσει μια επιχείρηση (κυρίως συχνότητα και ύψος). Επίσης μια επιχείρηση δεν αποκλείεται αμέσως από την συνέχιση της διαδικασίας αξιολόγησης λόγω των δυσμενών της στοιχείων, αλλά πιθανότατα κάποια αρνητικά στοιχεία να αιτιολογηθούν επαρκώς και τελικά να μην ληφθούν υπόψη από τους αξιολογητές. Τέλος, τα οικονομικά κριτήρια είναι οι πληροφορίες που αντλούνται από τις οικονομικές καταστάσεις και τα λογιστικά βιβλία των επιχειρήσεων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

Για την απόφαση χρηματοδότησης λαμβάνονται υπόψη η ανάλυση των παραπάνω δεδομένων, το ύψος της πιστωτικής ανάγκης, η εξέλιξη των μεγεθών και η οικονομική εικόνα της επιχείρησης (όπως προκύπτει από τους οικονομικούς δείκτες). Για να αξιοποιηθεί αυτή η πληροφόρηση που δίνεται στην αρχική αίτηση από τα πιστωτικά ιδρύματα χρησιμοποιούνται τα ακόλουθα εργαλεία (Αδρακτά & Αναγνωστόπουλου, 2004)

1. *Μοντέλα βαθμολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας βάσει στοιχείων αίτησης (Application credit scoring models)*

Όταν δεν υπάρχουν στοιχεία για αξιολόγηση του δανείου παρά μόνο τα στοιχεία που δίνονται στην αρχική αίτηση χρησιμοποιούνται αυτά τα μοντέλα. Βασιζόμενα σε στατιστικά μοντέλα τα οποία συσχετίζουν συγκεκριμένα στοιχεία της αίτησης με την παρατηρούμενη συμπεριφορά πληρωμών, εκτιμάται η επιθυμία αποπληρωμής (willingness to pay).

2. *Μοντέλα βαθμολόγησης συμπεριφοράς (behavior scoring models)*

Αυτά τα μοντέλα χρησιμοποιούνται κυρίως σε ήδη υφιστάμενους πελάτες, καθώς επεξεργάζονται στοιχεία από την οικονομική τους συμπεριφορά έως τώρα στην τράπεζα (ιστορικό πληρωμών, χρόνος παραμονής στο χαρτοφυλάκιο) και άλλα στατιστικά στοιχεία του πελάτη που συσχετίζονται με την πιθανότητα αθέτησης.

Η εξασφάλιση του δανείου (bonding) είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο που μπορεί να βοηθήσει στην μείωση του πιστωτικού κινδύνου, με διάφορες ενέργειες που ζητούνται μετά την αίτηση (πρόσθετης εξασφάλισης, λήψη εγγυητών,) προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή αποπληρωμή του δανείου σε μεγαλύτερο βαθμό.

Η Τράπεζα της Ελλάδας με την Πράξη Διοικητή 2565/2005 παρείχε οδηγίες για την σχέση μεταξύ των τοκοχρεωλυτικών δόσεων καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων καθώς και του εισοδήματος των δανειοληπτών. Αυτή η πράξη έγινε για την προστασία των δανειοληπτών στη δεδομένη προηγούμενη αλματώδη ανάπτυξη των

δανείων σε φυσικά πρόσωπα. Προτάθηκε το ποσοστό των υποχρεώσεων προς τις τράπεζες να μην ξεπερνά το 30%-40% του ετήσιου εισοδήματος του φυσικού προσώπου, αν και τελικά τα αντίστοιχα ποσοστά για τα χορηγούμενα δάνεια ξεπέρασαν και το 100% κατά την περίοδο της υψηλής πιστωτικής επέκτασης στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα. Συνεπώς είναι προφανές ότι παρά τις σαφείς οδηγίες αλλά και την κοινή λογική, οι τράπεζες δεν εφάρμοσαν ορθά τους κανόνες αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου, με αποτέλεσμα σήμερα αν είναι αντιμέτωπες με σημαντικό ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων. Για τον λόγο αυτό, το ρυθμιστικό πλαίσιο τόσο της Βασιλείας II, όσο και της Βασιλείας III, περιέχουν ρητές προβλέψεις που επιτρέπουν στις τράπεζες να αντιμετωπίσουν τον πιστωτικό κίνδυνο, λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη και τις αλλαγές στους οικονομικούς κύκλους.

3.2 Λειτουργικός Κίνδυνος

Οι δυσχέρειες που προκύπτουν από τα διάφορα λειτουργικά ζητήματα ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος χαρακτηρίζονται ως λειτουργικός κίνδυνος. Ο κίνδυνος αυτός περιλαμβάνει τα παρακάτω ενδεχόμενα:

- Προβλήματα στη διαδικασία ελέγχου.
- Ανθρώπινου σφάλματος.
- Απάτη και Δόλος.
- Κατάρρευση του συστήματος.
- Άλλα απρόβλεπτα γεγονότα λειτουργικής φύσης.

Ο λειτουργικός κίνδυνος έχει δύο συνιστώσες. Η πρώτη συνιστώσα αφορά τον κίνδυνο αποτυχίας του επιχειρηματικού μοντέλου της τράπεζας, και αναφέρεται γενικά ως επιχειρηματικός κίνδυνος. Η δεύτερη συνιστώσα αφορά τον κίνδυνο να παρουσιαστούν ζημιές που οφείλονται σε συγκεκριμένα γεγονότα. Ο κίνδυνος αυτός αναφέρεται ως κίνδυνος γεγονότος. Σύμφωνα με την επικρατέστερη διάσταση, ο λειτουργικός κίνδυνος σχετίζεται με τις ενδεχόμενες απώλειες που προκύπτουν από τις

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

αδυναμίες των ανθρώπινων λαθών, των εσωτερικών διαδικασιών, των εξωτερικών γεγονότων ή των αναποτελεσματικών συστημάτων.

Τα απαιτούμενα εποπτικά κεφάλαια για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου προσδιορίζονται με μια σειρά από τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι με την Προσέγγιση του Βασικού Δείκτη, με την οποία οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του λειτουργικού κινδύνου του τραπεζικού ιδρύματος προσδιορίζονται βάσει ενός προκαθορισμένου ποσοστού που ονομάζεται Σχετικός Δείκτης Εισοδήματος, ο οποίος είναι ο μέσος όρος ακαθάριστων λειτουργικών εσόδων των τριών τελευταίων ετών. Ο δεύτερος τρόπος υπολογισμού των απαιτούμενων εποπτικών κεφαλαίων είναι η Τυποποιημένη Προσέγγιση, με την οποία οι επιχειρηματικές δραστηριότητες της τράπεζας ορίζονται σε οκτώ κατηγορίες και για κάθε κατηγορία καθορίζεται ένα συγκεκριμένο ποσοστό του σχετικού δείκτη εισοδήματος (Δείκτης Βήτα – beta factor). Οι οκτώ κατηγορίες δραστηριοτήτων και τα αντίστοιχα βήτα τους απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Δραστηριότητα	Δείκτης β
Διενέργεια και διακανονισμός πληρωμών	18%
Διαπραγμάτευση και πωλήσεις χρηματοπιστωτικών μέσων	18%
Λιανική τραπεζική	12%
Υπηρεσίες φύλαξης και διαχείρισης	15%
Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	18%
Εμπορική τραπεζική	15%
Υπηρεσίες διαμεσολάβησης σε πελάτες λιανικής	12%
Διαχείριση περιουσιακών στοιχείων	12%

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Τέλος, η τελευταία μέθοδος ποσοτικοποίησης του λειτουργικού κινδύνου είναι η Εξελιγμένη Προσέγγιση, με την οποία η κεφαλαιακή ανάγκη ορίζεται ως το μέγεθος του κινδύνου βάσει του εσωτερικού συστήματος ποσοτικοποίησης ζημιών από τον λειτουργικό κίνδυνο.

Σήμερα, από τα πιστωτικά ιδρύματα αντιμετωπίζονται καθημερινώς οι προκλήσεις του λειτουργικού κινδύνου. Για τη σωστή διαχείριση του όμως θα πρέπει πρώτα να προσδιορίσουμε τις πηγές του, όπως αυτές ορίζονται από την Επιτροπή της Βασιλείας, ιδιαίτερα στα πλαίσια της Βασιλείας III (ενότητα 4.3). Πιο συγκεκριμένα, οι κατηγορίες όπου γεννάται ο λειτουργικός κίνδυνος είναι οι εξής:

- Περιπτώσεις εξωτερικής και εσωτερικής απάτης εις βάρος της τράπεζας (ληστεία, εξαπάτηση από το προσωπικό της τράπεζας πλαστογραφία κ.α.).
- Η δυσλειτουργία των πρακτικών απασχόλησης και του τόπου εργασίας (άνιση μεταχείριση μεταξύ των υπαλλήλων κ.α.).
- Τραπεζικά προϊόντα, πελάτες και επιχειρησιακές τεχνικές (σχεδίαση προϊόντων ή εσφαλμένη μορφή, αποτυχία ανταπόκρισης στις επαγγελματικές υποχρεώσεις απέναντι στους πελάτες).
- Η δυσλειτουργία των συστημάτων πληροφορικής με αποτέλεσμα τη διακοπή εργασιών (προβλήματα στις τηλεπικοινωνίες, λογισμικό των Η/Υ κ.α.).
- Η ανεπιτυχής εφαρμογή των εσωτερικών διαδικασιών που αφορούν την οργάνωση και την εύρυθμη λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος (ζητήματα συμμόρφωσης, λάθη φορολογικής και λογιστικής φύσεως, κ.α.).
- Καταστροφή στα φυσικά περιουσιακά στοιχεία της τράπεζας (πυρκαγιές, σεισμοί κ.α.).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Οι προσπάθειές των πιστωτικών ιδρυμάτων για αποτελεσματική διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου σχετίζονται με τον υπολογισμό του καθώς και με τις δραστηριότητες που ανήκουν στο πλαίσιο διαχείρισής του. Πολλοί τραπεζικοί οργανισμοί, ξεπέρασαν αυτά τα ζητήματα καθώς έχουν υποβληθεί σε αυστηρούς ελέγχους από τους οίκους αξιολόγησης και από τις εποπτικές αρχές. Σε αρκετούς άλλους τραπεζικούς οργανισμούς υπήρξε είτε ελλιπής είτε ακόμα και αναποτελεσματική διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου. Για παράδειγμα, οι τράπεζες παρείχαν συνεχώς στεγαστικά δάνεια κατά την διάρκεια της αύξησης των τιμών των κατοικιών (που προηγήθηκε της ελληνικής χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2009), παρά το γεγονός ότι πολλά εξ αυτών δεν πληρούσαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων. Έγινε φανερό ότι οι εγκρίσεις αυτών των δανείων έγιναν με ελλιπείς διαδικασίες και ανεπαρκή εσωτερικό έλεγχο από τους υπαλλήλους των πιστωτικών ιδρυμάτων. Μάλιστα το συγκεκριμένο παράδειγμα μας δείχνει την αλληλένδετη σχέση μεταξύ των διαφορετικών τύπων των κινδύνων, καθώς στην περίπτωση αυτή η μη ορθή αντιμετώπιση του λειτουργικού κινδύνου έφερε τις τράπεζες αντιμετώπιες με αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο.

Οι τράπεζες θα ήταν πιο αποτελεσματικές στη διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου εάν είχαν επικεντρωθεί σε βασικές πολιτικές και διαδικασίες που είναι απαραίτητες διαχείριση και πρόληψη του. Για παράδειγμα, οι εποπτικές αρχές θα μπορούσαν να απαιτούν την τήρηση αναλυτικών βάσεων δεδομένων ώστε να καταγράφονται και να κατηγοριοποιούνται τα γεγονότα που δημιουργούν λειτουργικό κίνδυνο συμπεριλαμβανομένων των ζημιών που προκαλούνται από συστήματα πληροφορικής, όχι μόνο της τρέχουσας χρήσης αλλά και παλαιότερων ετών. Πρόσθετα, μία ακόμα πρόταση είναι να γίνεται εκτίμηση των αναγκών του πιστωτικού ιδρύματος σε ίδια κεφάλαια για την αντιμετώπιση του λειτουργικού κινδύνου, κάτι το οποίο συμπεριελήφθη στην Βασιλεία III.

Μία ακόμα πιθανή λύση που θα βοηθούσε στην αποτελεσματικότερη διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου θα ήταν η διαμόρφωση μιας πολιτικής ασφαλείας ως προς τα συστήματα πληροφορικής βάσει των οποίων θα διενεργούνται έλεγχοι του

τηρούμενου επιπέδου ασφαλείας. Το περιεχόμενο της πολιτικής ασφαλείας θα πρέπει κοινοποιείται στο προσωπικό της τράπεζας και αυτή να τηρείται αυστηρά, με ποινές που να αγγίζουν και την απόλυση για τυχόν παραβάτες.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό για έναν οργανισμό, ιδιαίτερα αν ανήκει στον χρηματοπιστωτικό κλάδο, η διοίκηση και το Διοικητικό Συμβούλιο να κατανοήσουν τη σημαντικότητα του λειτουργικού κινδύνου, να επιδείξουν την υποστήριξη τους για τη διαχείρισή του και να σχεδιάσουν ένα κατάλληλο πλαίσιο διαχείρισης, το οποίο θα αποτελεί μέρος της συνολικής εταιρικής διακυβέρνησης του πιστωτικού ιδρύματος. Ταυτόχρονα, θα πρέπει πάντα να γίνεται πλήρης και ενδεδειγμένη ενημέρωση των αρμόδιων υπηρεσιακών μονάδων (κανονιστικής συμμόρφωσης και εσωτερικού ελέγχου) για την τήρηση αποτελεσματικής καταγραφής και την αντιμετώπιση του λειτουργικού κινδύνου.

3.3 Κίνδυνος Ρευστότητας

Όλες οι επιχειρήσεις χρειάζονται διαθέσιμη ρευστότητα, ο προσδιορισμός της οποίας είναι μία αρκετά δύσκολη διαδικασία. Η ρευστότητα θα πρέπει να είναι σε αρκετά υψηλά επίπεδα ώστε να μπορούν να εκπληρώνουν τις ταμειακές τους υποχρεώσεις αλλά ταυτόχρονα και σε αρκετά χαμηλά επίπεδα ώστε να μην υπάρχουν πλεονάζοντα κεφάλαια που θα μπορούσαν να αποφέρουν κάποια απόδοση.

Καθώς οι πηγές χρηματοδότησης γίνονται όλο και πιο ασταθείς και δαπανηρές, η ενεργή διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας επιτρέπει στους οργανισμούς να διατηρήσουν προβάδισμα έναντι του ανταγωνισμού. Στα τραπεζικά ιδρύματα, η ορθή διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας είναι ακόμα πιο σημαντική καθώς για αυτά το χρήμα είναι το μέσο συναλλαγής αλλά και ταυτόχρονα το εμπορεύσιμο προϊόν. Άλλωστε η έλλειψη ρευστότητας στις τράπεζες μπορεί να δημιουργήσει πολύ σοβαρά προβλήματα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα αλλά και στην οικονομία γενικότερα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Είναι πρόσφατες οι εμπειρίες μας στην Ελλάδα από το κλείσιμο των τραπεζών και τους περιορισμούς στις τραπεζικές συναλλαγές.

Η θέσπιση ενός κατάλληλου πλαισίου διαχείρισης και ελέγχου του κινδύνου ρευστότητας είναι απολύτως απαραίτητη στα πιστωτικά ιδρύματα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτού του τύπου κινδύνου. Άλλωστε, ο κίνδυνος ρευστότητας δημιουργείται από διαφορές στα μεγέθη στοιχείων του Ενεργητικού και του Παθητικού σε συνδυασμό με ασυμφωνίες σχετικά με τις ημερομηνίες ωρίμανσης τους (αναμενόμενες χρηματοροές).

Ο κίνδυνος ρευστότητας λαμβάνει δυο κύριες μορφές:

1. Ρευστότητα αγοράς/προϊόντος (Market/product liquidity): Εμφανίζεται όταν είναι αδύνατη η πραγματοποίηση μιας συναλλαγής στις τρέχουσες τιμές αγοράς εξαιτίας ανεπαρκούς δραστηριότητας στην αγορά. Στην περίπτωση αυτή, η αγορά έχει ανεπαρκές βάθος και κάποιος συμβαλλόμενος που θέλει να ρευστοποιήσει στοιχεία για να αποκτήσει ρευστότητα δεν έχει την δυνατότητα να το κάνει, δημιουργώντας έτσι πρόβλημα ρευστότητας για τον ίδιο με όλους τους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται.
2. Ρευστότητα ταμειακών ροών/χρηματοδότησης (cash flow/funding liquidity) : Η περίπτωση αυτή αναφέρεται στην αδυναμία να εκπληρωθούν άμεσες ταμειακές απαιτήσεις. Αυτό μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα την αναγκαστική ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων του αντισυμβαλλομένου, κατά την οποία ο τελευταίος πιθανότατα θα υποστεί ζημιά λόγω χαμηλής τιμής πώλησης.

Ο κίνδυνος ρευστότητας μπορεί να αντιμετωπιστεί με σωστό σχεδιασμό των αναγκών των ταμειακών ροών αλλά και με ορθή χρηματοοικονομική ανάλυση. Στην ανάλυση αυτή χρησιμοποιούνται χρηματοοικονομικοί και λογιστικοί δείκτες που εντοπίζουν πιθανά προβλήματα ρευστότητας, είτε άμεσα είτε στο προσεχές μέλλον.

3.4 Λοιποί κίνδυνοι

Εκτός από τους κινδύνους που αναλύθηκαν παραπάνω, δηλαδή τον πιστωτικό και τον λειτουργικό κίνδυνο, υπάρχουν και άλλοι κίνδυνοι όπου εκτίθενται οι επιχειρήσεις κατά την επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε συνοπτικά σε μερικούς από αυτούς, καθώς η ανάλυσή τους ξεφεύγει από τα όρια ανάλυσης της παρούσας εργασίας. Εν τούτοις, δεν θα μπορούσαμε να μην τους παρουσιάσουμε εν συντομία χωρίς να θεωρηθεί ελλιπής η ανάλυσή μας.

Ένας σημαντικός κίνδυνος που αντιμετωπίζουν όλες οι επιχειρήσεις είναι ο κίνδυνος αξιοπιστίας (ή κίνδυνος φήμης ή κίνδυνος αφερεγγυότητας), ο οποίος εμφανίζεται από τα συχνά λάθη στο μηχανογραφικό σύστημα των επιχειρήσεων ή την κακή διαχείριση των προϊόντων τους. Αποτελεί συνέπεια των άλλων κινδύνων, όπως του πιστωτικού κινδύνου, κινδύνου αγοράς κ.λπ. Και είναι σημαντικός κίνδυνος καθώς υπονομεύει την ίδια την φύση της επιχείρησης καθώς χάνει την εμπιστοσύνη συνεργατών της.

Ο νομικός κίνδυνος προκαλείται από το νομικό πλαίσιο της άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η πλημμελής νομική τεκμηρίωση ή οι εσφαλμένες νομικές συμβουλές δύναται να οδηγήσουν σε άσκηση δικαστικών ενεργειών τόσο από συνεργάτες όσο και από πελάτες που είχαν υποστεί ζημιά όσο και από τα θεσμικά όργανα (π.χ. Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς κ.λπ.)

Επίσης κατατάσσονται στους λοιπούς κινδύνους μια μεγάλη σειρά από κατηγορίες κινδύνων, κάποιες από τις οποίες αλληλεπικαλύπτονται είτε μεταξύ τους είτε με τις προαναφερθείσες κατηγορίες κινδύνων. Τους παραθέτουμε παρακάτω με την υποσημείωση ότι πρόκειται για υπερανάλυση των κατηγοριών κινδύνων, η οποία έχει πρακτική εφαρμογή σε συγκεκριμένες μόνος περιπτώσεις.

- Κίνδυνος χώρας. Εδώ γίνεται αναφορά σε ενδεχόμενες ριζικές αλλαγές στο κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον μιας χώρας, οι οποίες επηρεάζουν ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα στην λειτουργία του. Αναφέρεται κυριότερα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

σε συγκεκριμένες δυσμενείς εξελίξεις στο οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον που επικρατούν σε ένα κράτος και επηρεάζουν την λειτουργία του χρηματοπιστωτικού οργανισμού.

- Κίνδυνος βάσης. Αναφέρεται στις διαφορές συστημάτων κάλυψης των τραπεζικών κινδύνων μεταξύ των χωρών.
- Κίνδυνος ανοίγματος θέσης. Σχετίζεται με την διαδικασία μετασηματισμού των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων του τραπεζικού ιδρύματος σε μακροπρόθεσμες απαιτήσεις. Για παράδειγμα, το μέγεθος και η κατανομή των υποχρεώσεων και απαιτήσεων επηρεάζονται από μια μεταβολή των επιτοκίων καταθέσεων και δανείων.
- Στρατηγικός κίνδυνος. Είναι συνυφασμένος και εξαρτώμενος από το μακροοικονομικό περιβάλλον και αναφέρεται στην πιθανότητα μη επίτευξης ενός επιχειρηματικού σχεδίου.
- Κίνδυνος αγοράς. Αναφέρεται στον κίνδυνο να παρουσιαστούν ζημιές σε ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα λόγω δυσμενών μεταβολών της αξίας του εμπορικού χαρτοφυλακίου της τράπεζας. Ο κίνδυνος αυτός οφείλεται σε διακυμάνσεις παραγόντων της αγοράς Όσο πιο εκτεθειμένη στον κίνδυνο είναι μια τράπεζα, τόσο περισσότερο είναι εκτεθειμένη σε χρηματοοικονομικά προϊόντα προς αγοραπωλησία, όπως ομόλογα, μετοχές, παράγωγα κλπ. (Γκόρτσος, 2011).
- Κίνδυνος εμπορικού χαρτοφυλακίου. Ο κίνδυνος εμπορικού χαρτοφυλακίου σχετίζεται με την περίπτωση μεταβολής της αξίας του χαρτοφυλακίου των διάφορων χρηματοοικονομικών μέσων που οφείλεται είτε στη μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών για τοποθετήσεις σε ξένο νόμισμα, είτε στη μεταβολή των επιτοκίων που υπάρχουν στην αγορά, είτε στις αυξομειώσεις της αξίας των μετοχών που διαθέτει μια τράπεζα προς αγοραπωλησία
- Κίνδυνος επιτοκίου. Επηρεάζει άμεσα την κερδοφορία και την καθαρή θέση του ιδρύματος αφού απορρέει από τη διαφορά των λήψεων

ανάμεσα στα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού του τραπεζικού συστήματος.

- Κίνδυνος επαναχρηματοδότησης (ή Κίνδυνος επανεπένδυσης). Αναφέρεται σε διαφορές στην ληκτότητα του ενεργητικού της τράπεζας σε σχέση με αυτή του παθητικού της, ιδιαίτερα όταν η πρώτη είναι μεγαλύτερη. Αυτή η περίπτωση ουσιαστικά αποτελεί συνέπεια του ενδεχόμενου η τράπεζα να αναγκαστεί να επαναδανειστεί με κόστος (επιτόκιο) μεγαλύτερο από το επιτοκιακό κέρδος των στοιχείων του ενεργητικού της.
- Διατραπεζικός Κίνδυνος. Ο διατραπεζικός κίνδυνος αναφέρεται στα επιτόκια που επικρατούν στη διατραπεζική αγορά και καθιστά μια τράπεζα ευάλωτη όταν πρέπει να δανειστεί από κάποιο άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα με μη ευνοϊκό επιτόκιο. Διαφοροποιείται από τον διατραπεζικό κίνδυνο καθώς επικεντρώνεται στην διατραπεζική αγορά⁸.
- Κίνδυνος Εταιρικών Ομολόγων. Ο κίνδυνος αυτός αναφέρεται στην κατοχή από την τράπεζα εταιρικών ομολόγων καθώς μεγάλο ποσοστό του χαρτοφυλακίου των τραπεζών αποτελείται από εταιρικά ομόλογα. Οι τράπεζες συνάπτουν συμβάσεις ανταλλαγής επιτοκίων για την αντιστάθμιση του κινδύνου αυτού. Συσχετίζεται με τον κίνδυνο αγοράς, με την έννοια ότι τυχόν γεγονότα που εμπίπτουν εδώ θα προκύπτουν πιθανότατα από κινδύνους της αγοράς, αλλά πρόκειται για συγκεκριμένο κίνδυνο που δεν σχετίζεται με το σύνολο της αγοράς αλλά με συγκεκριμένα χρεώγραφα (εταιρικά ομόλογα), τα οποία ίσως έχει στην κατοχή της κάποια τράπεζα. Σχετίζεται επίσης με τον επιτοκιακό κίνδυνο, καθώς τυχόν αρνητικές εξελίξεις στον εκδότη των ομολόγων ίσως προκαλέσουν αλλαγές στο επιτόκιο.

---

⁸ Θα μπορούσαμε ίσως να πούμε ότι πρόκειται για υποομάδα του επιτοκιακού κινδύνου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

- Κίνδυνος Θέσης (position risk), που διακρίνεται στον γενικό κίνδυνο θέσης, που οφείλεται σε μεταβολή της αξίας ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, λόγω μεταβολής της αγοραίας του αξίας και στον ειδικό κίνδυνο θέσης, που οφείλεται σε μεταβολή της αξίας ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, λόγω μεταβολής του κινδύνου που φέρει ο εκδότης του.
- Συναλλαγματικός Κίνδυνος που σχετίζεται με τον κίνδυνο μη αναμενόμενης μεταβολής του χαρτοφυλακίου συναλλαγών, είτε των συναλλαγματικών ισοτιμιών στοιχείων που αφορούν ξένο νόμισμα, είτε τραπεζικού χαρτοφυλακίου.
- Κίνδυνος Αντισυμβαλλομένου (counterparty risk), που σχετίζεται με το ενδεχόμενο αθέτησης των υποχρεώσεων ενός αντισυμβαλλόμενου, πριν από τον οριστικό διακανονισμό της συναλλαγής. Όταν η ημερομηνία διακανονισμού διαφέρει από την ημερομηνία συμφωνίας προκύπτει ο συγκεκριμένος κίνδυνος στα χρηματοπιστωτικά μέσα. Αυτά τα μέσα είναι κυρίως οι συναλλαγές χρηματοδότησης (SFTs) και τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα (OTC). Για την εκτίμηση αυτού του κινδύνου λαμβάνεται υπόψη η διαβάθμιση του. Καθώς ο κίνδυνος αυτός έχει μια δυνητική και μια χρονική διάσταση, το άνοιγμα υπολογίζεται αθροίζοντας το μελλοντικό με το παρόν άνοιγμα (υπολογίζεται με το κόστος αντικατάστασης), ενδεχόμενο άνοιγμα. Για την εκτίμηση αυτού του κινδύνου η Βασιλεία έχει κάποιες προτάσεις ανάπτυξης υποδειγμάτων οι οποίες βρίσκονται σε πρωτόλεια μορφή, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη σημαντικές παραμέτρους του κινδύνου
- Ο κίνδυνος Διακανονισμού (settlement risk), οφείλεται σε ενδεχόμενη δυσμενή μεταβολή στην τιμή ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, όταν δεν έχει ολοκληρωθεί ο διακανονισμός και δεν έχει καταβληθεί το τίμημα.
- Κίνδυνος Ατελών Συναλλαγών (incomplete transaction risk), σχετίζεται με την ενδεχόμενη δυσμενή μεταβολή στην τιμή ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, όταν έχουν παραδοθεί οι τίτλοι, όταν έχει ληφθεί το αντίτιμο ή πριν ληφθεί το αντίτιμο, χωρίς να έχουν παραδοθεί οι τίτλοι.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

- Κίνδυνος Μεγάλων Χρηματοδοτικών Ανοιγμάτων (large exposures from trading positions – ΜΧΑ), που πηγάζει από υπέρβαση του χαρτοφυλακίου συναλλαγών συγκεκριμένων αντισυμβαλλομένων.
- Κίνδυνος Τραπεζικού Χαρτοφυλακίου. Προκύπτει όταν τα στοιχεία του τραπεζικού χαρτοφυλακίου δεν αξιολογούνται σχετικά με τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις (βάσει κινδύνου αγοράς), αλλά ενέχουν πιστωτικό κίνδυνο, που προέρχεται από τον ετεροχρονισμό στη ληκτότητα των απαιτήσεων και υποχρεώσεων όταν τα επιτόκια είναι σταθερά ή στην περίοδο επαναπροσδιορισμού των επιτοκίων, όταν τα τελευταία κυμαίνονται, ή από τις μεταβολές σχήματος ή κλίσης της καμπύλης αποδόσεων. Μπορεί επίσης να οφείλεται στην ατελή συσχέτιση των επιτοκίων υποχρεώσεων και απαιτήσεων με διαφορετική βάση υπολογισμού, σε μεταβολές των επιτοκίων επηρεάζουν τα έσοδα, ακολούθως και την καθαρή θέση της τράπεζας ή ακόμα και σε μεταβολή της αξίας του εμπορικού χαρτοφυλακίου.

Κεφάλαιο 4. Προτάσεις Εποπτικού Πλαισίου

Το τραπεζικό αλλά και το χρηματοπιστωτικό σύστημα διεθνώς, υπόκεινται σε σημαντικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Και τα δύο συστήματα βρίσκονται διαρκώς υπό στενή επιτήρηση των εποπτικών αρχών. Η επιτυχημένη λειτουργία του κοινωνικού και οικονομικού συνόλου στον συγκεκριμένο κλάδο είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η κατάρρευση μιας τράπεζας μπορεί να παρασύρει και υγιείς τράπεζες και να προκαλέσει γενικό χάος. Στους οικονομικούς κύκλους το τραπεζικό σύστημα θεωρείται ευαίσθητο λόγω των κινδύνων που απορρέουν από τον διαμεσολαβητικό του ρόλο. Το κανονιστικό πλαίσιο, αρμόδιο για την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, έχει κατηγορηθεί ότι δεν λειτούργησε ως προστατευτικό δίκτυο στις χρηματοπιστωτικές κρίσεις αλλά αντίθετα τις επέτρεψε ή ακόμα και τις προκάλεσε σε κάποιο βαθμό.

Στην ενότητα θα εξετασθούν οι ενέργειες των αρχών για την εγκατάσταση ενός κανονιστικού πλαισίου για τις τράπεζες, που η τήρηση του θα είναι προς το συμφέρον των ίδιων των ιδρυμάτων. Το θεσμικό πλαίσιο απαιτείται για να προστατεύσει ουσιαστικά τους μετόχους αλλά και τους καταθέτες των τραπεζικών ιδρυμάτων από την απρόσεκτη συμπεριφορά των διοικητικών στελεχών τους προκειμένου οι τελευταίοι να αποκομίσουν βραχυπρόθεσμο όφελος.

Αυτές οι ενέργειες των αρχών ολοκληρώθηκαν στις συμφωνίες της Βασιλείας, από την ομώνυμη πόλη της Ελβετίας. Οι οίκοι αξιολόγησης διαδραμάτισαν και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία και για αυτό τον λόγο θα κάνουμε μια σύντομη αναφορά σε αυτούς, στην ενότητα 5.1 παρακάτω, καθώς και στην διαμόρφωση και εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου, τόσο του ισχύοντος όσο και των παλαιότερων που αυτό αντικατέστησε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Από την παρουσίασή μας παρακάτω, θα δούμε τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν σταδιακά τους διαφορετικούς τύπους κινδύνων που αντιμετωπίζουν τα τραπεζικά ιδρύματα. Όπως θα δούμε και στην ανάλυση των τριών συμφωνιών της Βασιλείας, οι αρχές προσπάθησαν καταρχήν να αντιμετωπίσουν τον πιστωτικό κίνδυνο, ο οποίος άλλωστε είναι και ο πιο σημαντικός. Στην συνέχεια, η Βασιλεία II εισήγαγε και μέτρα αντιμετώπισης του λειτουργικού κινδύνου, ενώ τέλος η Βασιλεία III κλήθηκε να διαχειριστεί πρόσθετους τύπους κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα ιδρύματα στο σύγχρονο τραπεζικό περιβάλλον. Θα αναφερθούμε αναλυτικά στους διαφορετικούς τύπους κινδύνου που αντιμετώπισε η κάθε συμφωνία στις παρακάτω ενότητες.

4.1 Βασιλεία I

Το 1988 εκδόθηκε η πρώτη συμφωνία της Βασιλείας (Βασιλεία I) και ήταν η πρώτη ενέργεια για την εφαρμογή ενός προτύπου για τους κανόνες ελέγχου των τραπεζικών ιδρυμάτων. Η Βασιλεία I επικεντρώθηκε στον πιστωτικό κίνδυνο τον οποίο καλούνται να αντιμετωπίσουν τα τραπεζικά ιδρύματα και για τον λόγο αυτό κρίθηκε τελικά ανεπαρκής και επεκτάθηκε με τις προβλέψεις της Βασιλείας II, την οποία θα εξετάσουμε στην παρακάτω ενότητα.

Η Βασιλεία I χώρισε τα στοιχεία του ενεργητικού σε πέντε κατηγορίες, ανάλογα με τον κίνδυνο τον οποίο σε θεωρητική βάση αντιμετωπίζουν. Ορίστηκε μηδενικό ρίσκο για τα εθνικά τραπεζικά χρεόγραφα των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α., κάτι που τελικά αποδεικνύεται (εκ του αποτελέσματος φυσικά) λανθασμένη επιλογή λόγω της πρόσφατης απομείωσης της αξίας των ελληνικών ομολόγων. Στην σχετική ανάλυση επίσης παρατηρούμε ότι ορίζεται ρίσκο 100 ποσοστιαίων μονάδων για τα καταναλωτικά και επιχειρηματικά χρεόγραφα. Ρίσκο 10 και 20 ποσοστιαίων μονάδων ορίζεται στο τραπεζικό και το κρατικό χρέος των χωρών εκτός του Ο.Ο.Σ.Α., ενώ 50 μονάδες δίνονται στα στεγαστικά δάνεια. Εν συνεχεία, στο πλαίσιο των κανονισμών της Βασιλείας I οριζόταν ότι οι τράπεζες με διεθνή εμβέλεια θα πρέπει να διατηρούν ίδια

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

κεφάλαια 8% και μετοχές αξίας 4% σε σχέση με το σταθμισμένο ενεργητικό τους. Ο σκοπός της ύπαρξης αυτών των κεφαλαίων ήταν η αντιμετώπιση του κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα από τα συγκεκριμένα δάνεια τα οποία βρίσκονται στο ενεργητικό τους.

Στόχος αυτού του πλαισίου ήταν ο περιορισμός του κινδύνου για τα ιδρύματα, που προέρχεται από τον διατραπεζικό δανεισμό. Με αυτόν τον τρόπο η κάθε τράπεζα δεν μπορούσε να δανείζει αλόγιστα καθώς ήταν υποχρεωμένη να διατηρεί τα ανάλογα διαθέσιμα με βάση τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, χωρίς να διατηρείται κάποιου είδους κάλυμμα αναλόγως με την ποιότητα του δανεικού χαρτοφυλακίου.

4.2 Βασιλεία II

Το 2004 εκδόθηκε αρχικά η δεύτερη συμφωνία της Βασιλείας και το 2009 εκδόθηκε η τελευταία της αναθεώρηση, αφού είχαν προηγηθεί άλλες επτά. Έχοντας ως κυρίαρχο σκοπό την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου και τον περιορισμό του αλόγιστου δανεισμού (όπως και η Βασιλεία I) υποχρέωσε τα τραπεζικά ιδρύματα να διατηρούν τα ανάλογα διαθέσιμα με το ρίσκο που αντιμετωπίζουν. Εκτός όμως από τον πιστωτικό κίνδυνο, η Βασιλεία II προσπάθησε να προσεγγίσει και τον λειτουργικό κίνδυνο, για τον οποίο εισήγαγε κεφαλαιακές απαιτήσεις, όπως θα δούμε παρακάτω.

Στην Ελληνική πραγματικότητα η κανόνες της Βασιλείας II ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο με τον Νόμο 3601/2007. Με τους παραπάνω νόμους, αναθεωρήθηκαν και αντικαταστάθηκαν προϊσχύουσες διατάξεις της τραπεζικής νομοθεσίας.

Τρεις θεμελιώδεις άξονες εποπτείας καθιερώθηκαν σε αυτό το νέο πλαίσιο, οι επονομαζόμενοι «Πυλώνες» (Pillars). Ο πρώτος πυλώνας (Πυλώνας 1) αποτέλεσε την εξέλιξη της Βασιλείας I, θεσπίζοντας νέες μεθόδους και νέους συντελεστές προσδιορισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων σε σχέση με τον πιστωτικό κίνδυνο που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Βλέπουμε λοιπόν ότι σε αυτό το σημείο εντοπίζεται η πρώτη διαφοροποίηση σε σχέση με την Βασιλεία I καθώς, όπως

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

παρατηρούμε και παρακάτω στον Πίνακα 1, για τον κίνδυνο υπάρχει υποκατηγοριοποίηση ανάλογα με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της κάθε υποκατηγορίας και επίσης υπάρχει διαφοροποίηση για τους συντελεστές βάρους. Πρόσθετα, μία ακόμα σημαντική διαφοροποίηση είναι ότι καθιερώθηκαν κεφαλαιακές

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

απαιτήσεις και για τον λειτουργικό κίνδυνο, κάτι το οποίο εισήχθηκε για πρώτη φορά στο εποπτικό πλαίσιο για τα τραπεζικά ιδρύματα.

Ακόμα μια διαφορά υπάρχει στο γεγονός ότι η Βασιλεία II έδινε την δυνατότητα τριών επιλογών για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων των ιδρυμάτων. Ορίστηκε αρχικά μια απλοποιημένη προσέγγιση (standardised approach), με ελάχιστα

Πίνακας 1. Συντελεστές Στάθμισης Στοιχείων Ενεργητικού

Αξιόγραφα/Τίτλοι		Βασιλεία I	Βασιλεία II Απλοποιημένη προσέγγιση	Βασιλεία II Απλοποιημένη προσέγγιση βασισμένη σε αξιολογήσεις
Κυβερνητικά/Κεντρικών Τραπεζών		0	0	
	AAA εως AA-			0
	A+ εως A-			20
	BBB+ εως BBB-			50
	BB+ B-			100
	Κάτω από B-	150		
Τραπεζών χωρών ΟΟΣΑ		20	20	
	AAA εως AA-			20
	A+ εως A-			20
	BBB+ εως BBB-			20
	BB+ B-			50
	Κάτω από B-	150		
Στεγαστικά Δάνεια		50	35	35
Καταναλωτικά Δάνεια		100	75	75
Επιχειρηματικά Δάνεια		100	100	
	AAA εως AA-			20
	A+ εως A-			50
	BBB+ εως BB-			100
	Κάτω από BB-	150		

Οι συντελεστές στάθμισης των στοιχείων του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων υπό την Βασιλεία I και Βασιλεία II. Τα υπόλοιπα του εκάστοτε στοιχείου του ενεργητικού πολλαπλασιάζεται με τον αντίστοιχο συντελεστή έτσι ώστε να προκύψει το συνολικό σταθμισμένο ενεργητικό της κάθε Τράπεζας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

διαφοροποιημένους συντελεστές κινδύνου σε σχέση με την Βασιλεία I (δεύτερη στήλη πίνακα 1). Η δεύτερη επιλογή ορίζει ότι για την ποιότητα του χαρτοφυλακίου επιτρέπεται ο υπολογισμός του κινδύνου του βάσει εκτιμήσεων των οίκων αξιολόγησης. Σε αυτή την επιλογή σε κάθε υποκατηγορία κινδύνου οι συντελεστές καθορίζονται από τις πιστοληπτικές διαβαθμίσεις των σχετικών χρεογράφων. Με την προσέγγιση αυτή, η Βασιλεία II αντιμετώπισε θεωρητικά την μονοδιάστατη προσέγγιση στον πιστωτικό κίνδυνο, κάτι για το οποίο είχε κατηγορηθεί η Βασιλεία I. Η τρίτη επιλογή, επέτρεπε η μέτρηση του ρίσκου των στοιχείων του χαρτοφυλακίου να υπολογίζεται βάσει των εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης κινδύνου των τραπεζών (internal ratings based approach, IRB). Στη τελευταία μέθοδο που την κάνει και πιο πολύπλοκη, η επιλογή της απαιτούσε και την έγκριση της εγχώριας εποπτικής αρχής κάθε τράπεζας. Οι τράπεζες όμως τελικά επέλεξαν, κατά πλειοψηφία, αυτή την μέθοδο καθώς μειώθηκαν οι κεφαλαιακές τους απαιτήσεις με την ταυτόχρονη αλόγιστη πιστωτική τους επέκταση, μέσω του εκ νέου ρυθμιστικού αρμπιτράζ που τους επιτράπη. Αυτό ήταν και μια από τις αιτίες του μεγέθους της κρίσης.

Οι αρχές, η διαδικασία και τα κριτήρια με τα οποία θα αξιολογείται η επάρκεια των κεφαλαίων καθώς και τα συστήματα διαχείρισης κινδύνων (τόσο για τον πιστωτικό κίνδυνο όσο και συνολικά) καθοριζόταν από το πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα (Πυλώνας 2). Για την αξιολόγηση αυτή χρησιμοποιούνται δύο χωριστά επίπεδα: αρχικά από το κάθε πιστωτικό ίδρυμα και εν συνεχεία από την κάθε εγχώρια εποπτική αρχή. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει υφιστάμενους ήδη αναληφθέντες κινδύνους καθώς και άλλους που πιθανόν στο μέλλον να αναληφθούν. Με αυτό τον τρόπο γίνεται μια συνολική αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας και της θέσης του κάθε ιδρύματος, με δύο διαφορετικές και ανεξάρτητες αξιολογήσεις, που θεωρητικά είναι μια διαδικασία που βελτιώνει την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

Η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων για δημοσιοποίηση των στοιχείων τους, με σκοπό την ενίσχυση της πειθαρχίας και της διαφάνειας στις απαιτήσεις του ρυθμιστικού πλαισίου, έγινε με τον τρίτο πυλώνα (Πυλώνας 3). Σκοπός της κίνησης αυτής ήταν, όλοι οι ενδιαφερόμενοι να έχουν την δυνατότητα να προβαίνουν σε

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

συγκρίσεις πάνω στην οργανωτική και κεφαλαιακή επάρκεια του κάθε ιδρύματος καθώς και στην πολιτική διαχείρισης των κινδύνων. Θεωρήθηκε από τις αρχές ότι με την υποχρέωση αυτή, τα πιστωτικά ιδρύματα θα έχουν ένα πρόσθετο κίνητρο για την οργανωτική και εσωτερική βελτίωση τους (αντιμετωπίζοντας έτσι τον λειτουργικό κίνδυνο, πρόσθετα από τον πιστωτικό) καθώς και για την βελτίωση των πρακτικών και μεθόδων που εφαρμόζουν. Οι αρχές περίμεναν ότι οι αγορές θα «τιμωρούσαν» τα πιστωτικά ιδρύματα τα οποία θα ξέφευγαν από τις «ορθές» πρακτικές, κάτι που τελικά όμως δεν συνέβη.

Η Βασιλεία II με την εφαρμογή της, προσπάθησε να σταματήσει το ρυθμιστικό αρμπιτράζ στο οποίο είχαν επιδοθεί οι τράπεζες με σκοπό τον περιορισμό των κεφαλαιακών τους απαιτήσεων βάσει της Βασιλείας I. Η Βασιλεία I έχοντας ορίσει περιορισμένες κατηγορίες ρίσκου, υπήρχε υψηλό κίνητρο από τις τράπεζες για απόκρυψη της πραγματικής πηγής του κινδύνου τους (π.χ. καταναλωτικά δάνεια με συντελεστή 100), μέσω της τιτλοποίησης και μεταφοράς αυτών σε άλλη κατηγορία κινδύνου (π.χ. τραπεζικό ομόλογο) με χαμηλότερο συντελεστή. Η αναδιάρθρωση των συντελεστών αλλά και η υποκατηγοριοποίηση των κατηγοριών ρίσκου που εφαρμόστηκε από την Βασιλεία I και Βασιλεία II, είχε ως σκοπό τον περιορισμό του κινήτρου για ρυθμιστικό αρμπιτράζ.

Με τους κανόνες διατήρησης της ρευστότητας που όρισε το πλαίσιο της Βασιλεία II δείχνουν να εντείνονται οι συνέπειες των οικονομικών κύκλων. Όπως περιγράφεται στην Βασιλεία II κατά την διάρκεια της οικονομικής ύφεσης οι κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων τείνουν να αυξάνονται (καθώς επιδεινώνεται η ποιότητα του δανεικού τους χαρτοφυλακίου) ενώ σε αντίθεση κατά την διάρκεια οικονομικής άνθισης θα μειώνονται. Αυτό σημαίνει ότι οι τράπεζες θα βρίσκονται υπό καθεστώς πίεσης για να περιορίσουν τις χορηγήσεις νέων δανείων κατά την φάση της ύφεσης (όπως συμβαίνει έως και σήμερα στην Ελλάδα), ενώ σε περιόδους ανόδου θα τείνουν στην υπέρμετρη αύξηση του (όπως συνέβη στο τραπεζικό σύστημα της χώρας μας την περίοδο 2006-2009). Στην πρώτη περίπτωση διαπιστώνουμε ότι δυσχεραίνεται η έξοδος από την κρίση με τον περιορισμό της χρηματοδότησης της

αγοράς ενώ στη δεύτερη βοηθάει στην δημιουργία πιστωτικής φούσκας με αποτέλεσμα δυσμενείς συνέπειες στην πραγματική οικονομία και στο τραπεζικό σύστημα. Θα αναλύσουμε πιο διεξοδικά την κριτική στην Βασιλεία II στην ενότητα 5.3 παρακάτω.

4.3 Βασιλεία III

Η Βασιλεία III προτάθηκε από τα μέλη της επιτροπής της για την επίλυση των προβλημάτων της Βασιλείας II και αποτελούσε την απάντηση στην χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Από την Βασιλεία III εισάγονται πιο πολύπλοκοι κανόνες για την εφαρμογή της εποπτείας των τραπεζών, ενώ η νέα συμφωνία φροντίζει έτσι ώστε η εποπτεία αυτή να εφαρμόζεται σε περισσότερες πλευρές των εργασιών ενός τραπεζικού ιδρύματος και ιδίως στις δραστηριότητες που εξέθεσαν σε κίνδυνο τις τράπεζες στην τελευταία χρηματοοικονομική κρίση. Το νέο σύμφωνο προσπάθησε να καλύψει καλύτερα του κίνδυνο ρευστότητας, ο οποίος είχε ελλιπή κάλυψη στην Βασιλεία II, αλλά και να αντιμετωπίσει και νέους κινδύνους που προέκυψαν από την αύξηση της πολυπλοκότητας του τραπεζικού συστήματος, όπως για παράδειγμα τον κίνδυνο αντισυμβαλλόμενου.

Η εφαρμογή νέων ορισμών για τον κάθε τύπο κεφαλαίου, αποτελεί το πρώτο χαρακτηριστικό του νέου πλαισίου. Τα ίδια κεφάλαια καταρχήν χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τα βασικά και τα συμπληρωματικά, στην πρώτη κατηγορία τα παρακρατηθέντα κέρδη, οι κοινές μετοχές, οι προνομιούχες μετοχές (υπό κάποιες προϋποθέσεις), οι τίτλοι θυγατρικών (πρόσθετα στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων) και τα εμφανή αποθεματικά (κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων), ενώ στην δεύτερη κατηγορία τοποθετούνται οι προνομιούχες μετοχές, τα αφανή αποθεματικά και οι τίτλοι θυγατρικών, εφόσον δεν εντάσσονται στα πρόσθετα στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων. Η κατηγοριοποίηση αυτή παίζει σημαντικό ρόλο καθώς, παρά το γεγονός ότι υπάρχει η υποχρέωση της διατήρησης των συνολικών ιδίων κεφαλαίων στο 8%, τα συνολικά βασικά κεφάλαια πρέπει να ανέρχονται στο 6% και τα κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων πρέπει να είναι στο 4,5%. Με αυτόν τον τρόπο περιορίζονται

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

οι δυνατότητες των ιδρυμάτων να εμφανίσουν αμφιβόλου διαθεσιμότητας κεφάλαια ως διαθέσιμα ίδια κεφάλαια. Ο διαχωρισμός αυτός των κεφαλαίων δεν έχει υλοποιηθεί στο σύστημα μας λόγω της πολυπλοκότητας που παρουσιάζει η παρακολούθηση και υλοποίηση ενός συστήματος.

Οι αδυναμίες της Βασιλείας II προσπαθούν να καλυφθούν από την εισαγωγή των νέων τύπων κεφαλαιακών απαιτήσεων της Βασιλείας III. Οι αδυναμίες αυτές επέτρεψαν την εκδήλωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, χωρίς φυσικά να σημαίνει ότι εάν είχαν καλυφθεί νωρίτερα, αυτό θα αρκούσε για να αποτραπεί η κρίση. Εν πρώτοις, η Βασιλεία III επικεντρώθηκε στην καλύτερη κάλυψη του κινδύνου ρευστότητας, αλλά αντιμετώπισε και άλλους κινδύνους (κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου).

Οι νέες απαιτήσεις είναι τρεις και είναι οι εξής: το αντικυκλικό απόθεμα, η κάλυψη κινδύνου αντισυμβαλλόμενου και το κεφαλαιακό απόθεμα συντήρησης. Η πρώτη και η τρίτη αντιμετωπίζουν καλύτερα τον κίνδυνο ρευστότητας ενώ η δεύτερη αφορά αποκλειστικά τον κίνδυνο αντισυμβαλλόμενου.

Η πρώτη απαίτηση, το αντικυκλικό απόθεμα, περιλαμβάνει πρόσθετα κεφάλαια στο απόθεμα συντήρησης και θα ορίζεται από τις εποπτικές αρχές η απαίτηση του για τήρηση, ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες (κυρίως όταν επίκειται άμεση ύφεση σε περιπτώσεις όπου θεωρείται ότι η οικονομική επέκταση βρίσκεται στην κορυφή). Η κάλυψη κινδύνου αντισυμβαλλόμενου με ενίσχυση σχετικών απαιτήσεων αποσκοπεί στην προώθηση των over-the-counter συναλλαγών των τραπεζών (κυρίως αυτών που γίνονται μέσω οργανωμένων χρηματιστηρίων αξιών), καθώς μέσω αυτών των συναλλαγών επιτρέπεται η καλύτερη αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων. Με αυτόν τον τρόπο για τα περιουσιακά στοιχεία που έχουν αποκτηθεί εκτός αγορών, απαιτούνται μεγαλύτερα κεφάλαια αφού το γεγονός ότι δεν υπάρχει αγορά για αυτά τα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

καθιστά ανεπαρκή για κάλυψη της ρευστότητας⁹, παρά το γεγονός ότι οι τράπεζες μπορεί να τα θεωρούν ρευστοποιήσιμα στοιχεία. Και η τελευταία απαίτηση περιλαμβάνει τα αποθέματα που δημιουργούνται σε οικονομικές περιόδους άνθισης με σκοπό την κάλυψη ζημιών σε περιόδους ύφεσης. Επιπρόσθετα, οι μεγάλοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί αναγκάζονται να διατηρούν περισσότερα διαθέσιμα κεφάλαια, λόγω του μεγέθους τους, καθώς μια αποτυχία των εν λόγω οργανισμών¹⁰, ενέχει θεωρητικά μεγάλους συστημικούς κινδύνους.

Με την Βασιλεία III εισάγονται τρεις συντελεστές για την αποτύπωση της θέσης του κάθε ιδρύματος. Πρώτον, ο συντελεστής της μόχλευσης που απλοποιήθηκε περιλαμβάνοντας στον αριθμητή τα βασικά ίδια κεφάλαια ενώ στον παρονομαστή περιλαμβάνει κάθε χρεωστική θέση εντός ή εκτός ισολογισμού, χωρίς στάθμιση κινδύνου (με σκοπό την αποφυγή του ρυθμιστικού αρμπιτράζ), με ελάχιστη τιμή το 3%. Οι άλλοι δύο συντελεστές ομαδοποιούνται ως συντελεστές ρευστότητας και γίνονται ο δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης¹¹ και ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας¹². Ο πρώτος δείκτης έχει ως σκοπό τις πιο μακροχρόνιες σταθερές μορφές χρηματοδότησης για τις τράπεζες. Ο ορισμός του δείκτη είναι ο λόγος της διαθέσιμης ποσότητας σταθερής χρηματοδότησης προς την απαιτούμενη ποσότητα σταθερής χρηματοδότησης. Ο λόγος αυτός πρέπει να ανέρχεται στο 100% τουλάχιστον και η απαιτούμενη ποσότητα του θα οριστεί μετά το 2015 καθώς προηγείται μια περίοδος «παρακολούθησης». Ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας έχει ως σκοπό την προστασία των τραπεζών από προβλήματα στην αγορά (όπως εμφανίστηκαν σε μεγάλο βαθμό

---

⁹ Τα προϊόντα που δεν διακινούνται μέσω οργανωμένων αγορών είναι πιο επιρρεπή στον κίνδυνο ρευστότητας αγοράς ή προϊόντος, καθώς οι μη οργανωμένες αγορές σπάνια έχουν το απαιτούμενο βάθος για να καλύψουν τα τραπεζικά ιδρύματα.

¹⁰ Οι οργανισμοί χαρακτηρίζονται SIFIs (Systemically Important Financial Institutions)

¹¹ NSFR: Net Stable Funding Ratio

¹² LCR: Liquidity coverage ratio

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

στην Ελλάδα κατά την περίοδο της κρίσης χρέους αλλά και στις πρόσφατες προεκλογικές περιόδους, όπου παρατηρήθηκαν μαζικές αναλήψεις αποταμιεύσεων από τους καταθέτες). Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως ο λόγος των άμεσων ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού (που σε έκτακτες ανάγκες μπορούν να καλύψουν τυχόν βραχυπρόθεσμες ανάγκες) προς τις καθαρές ταμειακές εκροές των τελευταίων τριάντα ημερών και πρέπει επίσης να είναι τουλάχιστον 100%. Με αυτόν τον τρόπο οι τράπεζες θα έχουν την δυνατότητα να καλύψουν τις ανάγκες τους που είναι ίσες με τις εκροές του τελευταίου μήνα. Τέλος ο δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης θα εφαρμοστεί το 2018, ενώ ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας ξεκίνησε ήδη να εφαρμόζεται βάσει του χρονοδιαγράμματος από τις αρχές του 2015.

Κεφάλαιο 5. Κριτική Εποπτικού Πλαισίου

Η Βασιλεία I κυριότερα και η Βασιλεία II σε μικρότερο βαθμό υπήρξαν σχετικά επιτυχείς στον στόχο τους για την θωράκιση του τραπεζικού συστήματος. Ιδιαίτερα όμως η Βασιλεία II δεν κατάφερε να αποτρέψει τη δημιουργία των συνθηκών οι οποίες οδήγησαν στην παγκόσμια κρίση του 2008 και οι εξελίξεις απαιτούσαν την αναθεώρησή τους. Άλλωστε, η πρόσφατη διεθνής κρίση μας δείχνει πως δεν αντιμετωπίστηκαν ορθά όλοι οι κίνδυνοι. Ακόμα και η Βασιλεία III όμως δεν διορθώνει πλήρως τις αδυναμίες τους και πολλοί αναλυτές θεωρούν πως θα πρέπει να προετοιμαστούμε για την έλευση της Βασιλείας IV (Beck, 2015).

Σύμφωνα με τους Blundell-Wignall et al (2008), η εξέλιξη της κρίσης οφειλόταν σε δύο επίπεδα:

1. από την έλλειψη ρευστότητας που επηρεάστηκε από τις παγκόσμιες μακροοικονομικές πολιτικές και
2. από το φτωχό κανονιστικό πλαίσιο, που ουσιαστικά συνέβαλε στην εξέλιξη της κρίσης σε σημαντικό βαθμό αντί να λειτουργεί σαν αμυντικό τείχος για το τραπεζικό σύστημα.

Οι αποφάσεις που επηρέαζαν την ρευστότητα εν μέσω κρίσης δημιούργησαν ένα φαινόμενο που έμοιαζε με φράγμα το οποίο γέμιζε συνεχώς με νερό και τελικά υπερχειλίσε. Τα πολύ χαμηλά επιτόκια (σε επίπεδο 0% στην Ιαπωνία και 1% στις ΗΠΑ), η συσσώρευση αποθεματικών των συνταξιοδοτικών επενδυτικών ταμείων αλλά και η «κλειδωμένη» συναλλαγματική ισοτιμία του γουάν με το δολάριο δημιούργησαν πλεονάζουσα ρευστότητα και υπερβολική μόχλευση. Με αυτόν τον τρόπο οι ρυθμιστικές αρχές, αντί να φροντίσουν για την απομόχλευση, άρχισαν να τροφοδοτούν,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

από το 2004 και μετά με ολοένα και μεγαλύτερη ένταση, δύο τομείς δραστηριοτήτων που προκάλεσαν μεγάλη ζημιά και εν τέλει την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος: τις εκτός ισολογισμού δραστηριότητες και την τιτλοποίηση στεγαστικών δανείων. Σαν κομβικό έτος υπήρξε το 2004 γιατί ένας συνδυασμός τριών παραγόντων οδήγησε τελικά σε αυτό το σημείο. Ο πρώτος παράγοντας ήταν η επιθυμία των κυβερνήσεων των ΗΠΑ για αύξηση της ιδιοκατοίκησης (American Dream), ο δεύτερος ήταν η αλλαγή του κανονιστικού πλαισίου των Freddie Mac και Fannie Mae. Οι δύο αυτές υπό δημόσιο έλεγχο τράπεζες ήταν αυτές που έδιναν τα στεγαστικά δάνεια. Ο δεύτερος παράγοντας, η αναθεώρηση του κανονιστικού πλαισίου, αύξησε δυσανάλογα τις κεφαλαιακές τους ανάγκες, αφήνοντας έτσι ελεύθερο το πεδίο για τη δραστηριοποίηση άλλων τραπεζών. Τέλος, η Βασιλεία II δίνοντας στις τράπεζες την δυνατότητα για εξισορροπητική κερδοσκοπία (arbitrage), τις οδήγησε να αναπτύξουν εκτός ισολογισμού δραστηριότητες και η SEC¹³ ήρθε σε συμφωνία οι επενδυτικές τράπεζες να δεσμεύουν μικρότερο ποσό κεφαλαίων για τις δραστηριότητες τους (OECD, 2012)

Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με τη αλλαγή των εταιρικών πρακτικών του τρόπου λειτουργίας των τραπεζών όπως για παράδειγμα η αντικατάσταση των παραδοσιακών τραπεζικών στελεχών, που χαρακτηριστικό τους ήταν η επιφυλακτικότητα ως προς τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο με άλλα τα οποία εστίαζαν κυρίως στην αύξηση της κερδοφορίας και στο μερίδιο της αγοράς καθώς επίσης και η σύνδεση των αμοιβών των στελεχών με την κερδοφορία (bonus), μεταμόρφωσαν τον τρόπο λειτουργίας των περισσότερων τραπεζών.

Πριν παρουσιάσουμε την κριτική για την κάθε συμφωνία της Βασιλείας ξεχωριστά, θα κάνουμε μια αναφορά στο ελλιπές ρυθμιστικό πλαίσιο της λειτουργίας των οίκων αξιολόγησης. Οι οίκοι αυτοί θεωρούμε ότι έπαιξαν σημαντικό ρόλο τόσο στην εμφάνιση όσο και στην επέκταση της κρίσης και είναι σημαντικό να εξηγήσουμε

---

¹³ SEC: U.S. Securities and Exchange Commission

τις αιτίες που αυτό συνέβη, καθώς όπως θα δούμε, ο ρόλος τους δεν μεταβλήθηκε σημαντικά, παρά τις εμφανείς αστοχίες στον τρόπο λειτουργίας τους.

5.1 Οίκοι Αξιολόγησης

Οι οίκοι αξιολόγησης και η λειτουργία τους έχουν τεθεί υπό σοβαρή αμφισβήτηση, τόσο για την διαφάνεια των κανονισμών τους όσο και για τον τρόπο αξιολόγησης που εφαρμόζουν. Σαν πρώτη και κυριότερη πηγή κριτικής για την συγκεκριμένη αγορά είναι η ολιγοπωλιακή της μορφή, που επιτρέπει να λειτουργούν με αδιαφανή τρόπο οι τρεις μεγαλύτεροι οίκοι. Η αγορά που βασίζεται εξ ορισμού ιδιαίτερα στην φήμη, δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στις αξιολογήσεις των τριών μεγάλων οίκων σε σχέση με τους μικρότερους, με αυτόν τον τρόπο τα εμπόδια στην είσοδο στην αγορά είναι αρκετά υψηλά.

Πλέον η πρακτική των οίκων είναι να μην χρεώνουν τον επενδυτή για την αξιολόγηση αλλά τον εκδότη του χρεογράφου, δεδομένου ότι η σημασία που δίνουν οι αγορές στις αξιολογήσεις των οίκων αλλά και στην γρήγορη διάδοση τους (ακόμα και χωρίς δημοσίευση), είναι μεγάλη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι σχέσεις των οίκων αξιολόγησης με τις επιχειρήσεις να είναι αρκετά κοντινές. Αυτό είναι πολύ πιθανόν να έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη πιέσεων για καλύτερη αξιολόγηση καθώς η πελατειακή τους σχέση προκαλεί σύγκρουση συμφερόντων και κατά την γνώμη μας, καθίσταται εξ ορισμού αναξιόπιστη η αξιολόγηση.

Βέβαια, η λειτουργία του συστήματος των οίκων αξιολόγησης προκαλεί η ίδια αυτοεκπληρούμενες προσδοκίες. Εάν μειωθεί η πιστοληπτική διαβάθμιση ενός κράτους (π.χ. Ελλάδα) ή μιας επιχείρησης, αυτό σημαίνει αυτόματα σημαντική αύξηση του κόστους κεφαλαίου ενώ ίσως επιφέρει μελλοντικά δυσχέρειες ακόμα και στην άντληση κεφαλαίων από τις αγορές. Αυτό φυσικά θα έχει ως άμεση συνέπεια την δυσκολία της τήρησης των υποχρεώσεων προς τους πιστωτές, λόγω των προβλημάτων στην

ρευστότητα με τελικό αποτέλεσμα την εκπλήρωση της «προφητείας» του οίκου αξιολόγησης, η οποία μπορεί και αρχικά να είναι καθοδηγούμενη ή και λανθασμένη.

Η σημαντικότερη κριτική που δέχθηκαν πρόσφατα οι οίκοι αξιολόγησης αφορά την συμμετοχή τους στην χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, όπου έδωσαν σε χρεόγραφα τιτλοποιημένων απαιτήσεων υψηλότερες αξιολογήσεις από δανεικά χαρτοφυλάκια με αποδεδειγμένα χαμηλή φερεγγυότητα, όπως αναφερθήκαμε και στην ενότητα 2.5 παραπάνω. Κατηγορήθηκαν ότι, έδωσαν εν γνώσει τους μεγαλύτερες αξιολογήσεις στους εκδότες των χρεογράφων έτσι ώστε να πετύχουν καλύτερους όρους στην πώληση τους για άντληση ρευστότητας. Μεταγενέστερες αναλύσεις και έρευνες έδειξαν ότι οι αμοιβές των οίκων για αυτές τις θετικές αξιολογήσεις ήταν ασυνήθιστα υψηλές για εκείνη την εποχή. Λόγω της απουσίας σχετικού ρυθμιστικού πλαισίου αλλά και κοινώς αποδεκτών κανόνων αξιολόγησης είναι αδύνατον να αποδειχθεί αυτή η κατηγορία.

Παρά την ύποπτη σχέση μεταξύ των οίκων αξιολόγησης και των εκδοτών χρεογράφων που αξιολογούν, το χρηματοπιστωτικό σύστημα εντείνει τον ολιγοπωλιακό χαρακτήρα της αγοράς. Η Βασιλεία II μάλιστα ορίζει τους κανόνες που θεσπίζουν η Moody's και η S&P ως τα μέτρα αξιολόγησης του χαρτοφυλακίου. Οι ίδιοι κανόνες ακολουθούνται και από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στην διαδικασία αξιολόγησης της ικανότητας ανταπόκρισης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

5.2 Βασιλεία I

Η Βασιλεία I αντιμετώπισε με επιτυχία για αρκετά χρόνια τον πιστωτικό κίνδυνο αλλά είναι προφανές ότι υπήρχαν κάποιες σημαντικές εγγενείς αδυναμίες. Καταρχήν, ήταν αυθαίρετος ο καθορισμός του ποσοστού κεφαλαιακής επάρκειας, κάτι βέβαια το οποίο δεν διορθώθηκε ούτε στην Βασιλεία II ούτε και στην Βασιλεία III. Επίσης, για την επίτευξη της ευρωστίας των τραπεζών που δραστηριοποιούνται σε αναπτυγμένες

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

οικονομίες προτείνονται μόνο οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, κάτι το οποίο όχι μόνο είναι ανεπαρκές αλλά δημιουργεί και ασύμμετρες πιέσεις στο διεθνές επίπεδο.

Πρόσθετα, ο καθορισμός των συντελεστών στάθμισης γίνεται ανεξάρτητα από το μέγεθος του πιστωτικού ιδρύματος, κάτι το οποίο ίσως να ήταν πιο συνετό λαμβάνοντας υπόψη τις διαφοροποιήσεις στην δομή αλλά και στην λειτουργία των μεγαλύτερων πιστωτικών συστημάτων. Οι σταθμίσεις που προβλέπονται για τα στοιχεία του Ενεργητικού βασίζονται αποκλειστικά και μόνο στην έκθεση στον πιστωτικό κίνδυνο. Ο λειτουργικός κίνδυνος, που μπορεί να οφείλεται σε διάφορα αίτια, ήταν και είναι πάντα παρόν, ωστόσο δεν λαμβάνεται υπόψη από την πρώτη συμφωνία. Το ίδιο συμβαίνει και με τον κίνδυνο ρευστότητας αλλά και με άλλες μορφές κινδύνου, που αντιμετωπίστηκαν τελικά αργότερα.

Ακόμα ένα ζήτημα είναι η ανεπαρκής διαφοροποίηση με βάση τον πραγματικό πιστωτικό κίνδυνο. Αυτό οφείλεται στην αυθαίρετη και πολύ συγκεντρωτική ομαδοποίηση στις κατηγορίες στάθμισης κινδύνου σε λίγες κατηγορίες και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αντισυμβαλλόμενου. Έτσι τελικά η Βασιλεία I δεν παρείχε κίνητρα για την ανάπτυξη βελτιωμένων συστημάτων διαχείρισης κινδύνου στις τράπεζες, αλλά αντίθετα ενθάρρυνε την τυπική μόνο συμμόρφωση προς τις διατάξεις. Τα πιο προβληματικό στοιχείο εδώ είναι ότι τα ιδρύματα που χρησιμοποιούσαν αξιόλογα συστήματα για τον υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου έπρεπε να προβαίνουν σε διπλό υπολογισμό των κεφαλαιακών τους απαιτήσεων, έναν για τις εποπτικές διατάξεις και έναν για εσωτερική χρήση .

Μία πρόσθετη κριτική αφορά την ανεπαρκή εξειδίκευση στην εποπτεία προϊόντων και τεχνικών, όπως τα παράγωγα και η τιτλοποίηση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εμφανίζονται χαμηλότερες κεφαλαιακές υποχρεώσεις για μεγάλους κινδύνους και υψηλότερες για μικρούς κινδύνους, δημιουργώντας το φαινόμενο του ρυθμιστικού αρμπιτράζ (regulatory capital arbitrage), που αφορά την δυνατότητα αποφυγής κεφαλαιακών απαιτήσεων και δεν αντιμετωπίστηκε αποτελεσματικά ούτε από το επόμενο σύμφωνο, αυτό της Βασιλείας II.

Τέλος, πρέπει να τονίσουμε ότι οι κανόνες για την κεφαλαιακή επάρκεια είχαν σχεδιαστεί και αφορούσαν σε τράπεζες που δραστηριοποιούνταν στις βιομηχανικές χώρες. Έτσι δεν λαμβάνονταν υπόψη οι ανάγκες αλλά και το περιβάλλον λειτουργίας για τράπεζες αναπτυσσόμενων οικονομιών που ήταν αναγκασμένες και αυτές να ακολουθούν αυτούς τους κανόνες. Το Σύμφωνο της Βασιλείας I δημιουργήθηκε από την G-10 και έτσι απευθυνόταν στα μέλη της, τα οποία είναι όλα αναπτυγμένες οικονομίες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι κατευθύνσεις που έδινε να μην έχουν σχεδιαστεί για αναδυόμενες αγορές. Αρκετές χώρες που δεν ήταν μέλη της Επιτροπής υιοθέτησαν τις οδηγίες και εφάρμοσαν τις πρακτικές, μετά την δημοσιοποίηση του Συμφώνου. Πολλές αναδυόμενες αγορές είδαν μια ευκαιρία στην Βασιλεία I για να αποδείξουν ευρωστία και οικονομική σταθερότητα και να διεκδικήσουν φθηνότερο χρήμα. Αυτό, όπως προείπαμε, αποτελούσε πηγή κριτικής στην Βασιλεία I, αφού δεν προέβλεπε την εφαρμογή της από τις αναδυόμενες αγορές, με αποτέλεσμα να επιβαρύνει με μεγαλύτερο κίνδυνο τις τράπεζες αυτών των χωρών.

5.3 Βασιλεία II

Το νέο Σύμφωνο, αυτό της Βασιλείας II, συνέβαλε στην ατομική αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών, στην θέσπιση αυστηρότερων κριτηρίων χορήγησης και στην χρήση αναλυτικών και αξιόπιστων οικονομικών στοιχείων. Διόρθωσε πολλές από τις στρεβλώσεις του προηγούμενου, με περισσότερο ακριβείς μετρήσεις κινδύνου (με χρήση της στάθμισης κινδύνου¹⁴) καθώς ήταν περισσότερο προσεγμένο στα σημεία, δεν προσέφερε όμως κάποια ριζική αναθεώρηση, με αποτέλεσμα κάποια από τα τρωτά του σημεία να δεχθούν σφοδρή κριτική.

---

¹⁴ Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι τόσο η Βασιλεία II όσο και η Βασιλεία III παρέιχαν στις Τράπεζες μεγάλη ευχέρεια στο να αποφασίζουν οι ίδιες τον τρόπο στάθμισης, με αποτέλεσμα να υπάρχει το κίνητρο υποεκτίμησης, παρά τους ελέγχους που γίνονται από τις ρυθμιστικές αρχές.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Καταρχήν, η βασικότερη κριτική ήταν ότι ενισχύει την προκυκλικότητα του οικονομικού συστήματος. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις που συστάθηκαν τείνουν να προωθούν τις συστημικές διακυμάνσεις και έχουν προκυκλική μορφή. Αυτό σημαίνει ότι σε χρονικές περιόδους που είναι πιο ευάλωτη η οικονομία, οι τράπεζες μπορούν να σταματήσουν τον δανεισμό, καθώς οι κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι πιο ευαίσθητες στην μέτρηση του κινδύνου. Κάτι τέτοιο συνέβη το 2010 στην χώρα μας, ως αποτέλεσμα αναθεωρήσεων της Βασιλείας II, όταν και οι Τράπεζες σταμάτησαν απότομα τις νέες χορηγήσεις και προσπάθησαν απότομα να ενισχύσουν τις εξασφαλίσεις τους.

Η συμφωνία έχει την βασική παραδοχή πως τα εσωτερικά μοντέλα αξιολόγησης των τραπεζών σχετικά με τους αναλαμβανόμενους κινδύνους είναι ανώτερα από οποιαδήποτε άλλα προτεινόμενα μοντέλα αξιολόγησης και αυτό φυσικά δεν μπορεί παρά να κριθεί ως μία λανθασμένη επιλογή. Τα συστήματα αξιολόγησης δεν ήταν σε καμία περίπτωση ολοκληρωμένα στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος και τελικά δεν ήταν σε θέση να καλύψουν τα ζητήματα τα οποία προέκυψαν.

Πρόσθετα, οι απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας που πρότεινε το Σύμφωνο χαρακτηρίστηκαν ακατάλληλες για την προστασία των τραπεζών από τον πιστωτικό αλλά και από τον λειτουργικό κίνδυνο. Όπως αναφέραμε και παραπάνω, η αξιολόγηση της διαβάθμισης της πιστοληπτικής ικανότητας και του πιστωτικού κινδύνου ανατέθηκε στους οίκους αξιολόγησης, δηλαδή σε μη τραπεζικούς οργανισμούς, και αυτό προκάλεσε σύγκρουση συμφερόντων, η οποία αν και τόσο εμφανής και αναμενόμενη, δεν προβλέφθηκε από κανέναν.

Μία ακόμα κριτική, η οποία όμως κατά την γνώμη μας δεν είναι σωστή, είναι ότι οι μέθοδοι της Βασιλείας II επέφεραν σημαντικές απώλειες στα χαρτοφυλάκια των μεσαζόντων λόγω αποτίμησης των στοιχείων του ενεργητικού τους στην εύλογη αξία τους και της ενσωμάτωσης της πραγματικής λογιστικής. Αυτό σαν γεγονός ίσχυσε, όμως δεν μπορεί να κατηγορηθεί σαν αρνητικό ένα στοιχείο που εισάγει πιο αντικειμενική αποτίμηση περιουσιακών στοιχείων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Τέλος, η Βασιλεία II δεν λαμβάνει υπόψη επαρκώς τις οικονομικές συνθήκες των αναδυόμενων αγορών, όπως επίσης και η προηγούμενη συμφωνία. Ο ορισμός των απαιτήσεων και του ρυθμιστικού πλαισίου είναι πιο περίπλοκος, ενώ και οι ίδιες οι τραπεζικές λειτουργίες πλέον κατέστησαν πιο περίπλοκες. Γενικότερα, κρίθηκε ότι η Βασιλεία II δεν υπήρξε επαρκής και τα κενά, αν δεν συνέβαλαν, σίγουρα απέτυχαν να προλάβουν την εκδήλωση της κρίσης και να περιορίσουν τις επακόλουθες επιπτώσεις της στον πραγματική οικονομία.

Οι οδηγίες της Βασιλείας II είχαν ως αρχικό στόχο την διαφάνεια και την σταθερότητα στο διεθνές τραπεζικό σύστημα. Η πρόσφατη κρίση όμως μας έδειξε ότι το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα δεν είναι προστατευμένο. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η κρίση συνέπεσε χρονικά με την τροποποίηση του εποπτικού πλαισίου σχετικά με τις κεφαλαιακές απαιτήσεις της Βασιλείας II. Αποτέλεσμα αυτής της σύμπτωσης ήταν το Σύμφωνο να μην έχει το χρονικό περιθώριο να εξεταστεί ενδελεχώς και να κριθεί η ικανότητα και η αποτελεσματικότητα του στο να αμβλύνει τις επιπτώσεις της κρίσης. Έτσι οι αδυναμίες της Βασιλείας II αναδείχθηκαν στη κρίση. Σχετικά με την αδυναμία περιορισμού της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ως ανεπάρκειες του Συμφώνου εντοπίζονται κατά βάση οι κεφαλαιακές απαιτήσεις που όριζε για τα επενδυτικά χαρτοφυλάκια, η απουσία κανόνων για την αντιμετώπιση του κινδύνου ρευστότητας που υφίστανται οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και το επίπεδο και η ποιότητα του κεφαλαίου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις, κάτι που οδήγησε σε υπερβολική μόχλευση

Επιπρόσθετα, το νέο Σύμφωνο υποτίμησε σημαντικούς κινδύνους και υπερεκτίμησε από την άλλη την δυνατότητα των τραπεζών για αποτελεσματική διαχείριση. Με την απουσία κανόνων για την ρευστότητα των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, αυτές επιδόθηκαν σε συνεχή τιτλοποίηση των μελλοντικών τους απαιτήσεων. Η τιτλοποίηση αυτή έφερε μια νέα μορφή στον κίνδυνο ρευστότητας, η οποία δεν αντιμετωπίστηκε αποτελεσματικά. Θεωρήθηκε ότι η δυνατότητα της ρευστοποίησης των στοιχείων των πιστωτικών ιδρυμάτων ήταν επαρκής κάτι που οδήγησε σε χαλάρωση των πιστωτικών κριτηρίων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Τα υποδείγματα για τον υπολογισμό κινδύνου σχετικά με το ύψος των αποθεματικών κεφαλαίων που διακρατούνταν από τα πιστωτικά ιδρύματα, ήταν μια καινοτομία που τελικά αποδείχθηκε λάθος. Τα υποδείγματα αυτά απέτυχαν όχι για την πολυπλοκότητά τους, αλλά γιατί ήταν τελικά υπερβολικά απλά για να καλύψουν την αυξημένη πολυπλοκότητα των χρηματοοικονομικών προϊόντων. Επίσης βασίστηκαν σε ιστορικά γεγονότα χωρίς να κοιτάζουν μπροστά.

Το εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας II υπήρξε ελλιπές και ανίκανο να προλάβει την κρίση και τους κινδύνους της, συστημικούς και μη, καθώς ήταν ελλιπές το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας πολλών σύνθετων προϊόντων. Στη σύγχρονη χρηματοοικονομική έχουν αναπτυχθεί πολύπλοκα επενδυτικά προϊόντα με εξέλιξη σε ταχείς ρυθμούς χωρίς όμως οι ελεγκτικοί εποπτικοί μηχανισμοί να υφίσταται αντίστοιχη εξέλιξη. Επίσης, τα δομημένα ομόλογα, που είναι πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα, και η λειτουργία των hedge funds καθιστούν ανέφικτο τον ουσιαστικό και ενδελεχή τους έλεγχο, αφού τα προϊόντα ακολουθούν σύνθετη διαδρομή μέχρι τον τελικό επενδυτή.

Επίσης, η εποπτεία των τραπεζών στόχευε κυρίως στο μικροπροληπτικό κομμάτι, δίνοντας δηλαδή μεγαλύτερο βάρος και σημασία στην λειτουργία και στην οικονομική ευρωστία του κάθε οργανισμού χωριστά, παραβλέποντας κάποιες φορές το μακροπροληπτικό κομμάτι, την επίδραση δηλαδή της πραγματικής οικονομίας από και προς το σύνολο του χρηματοπιστωτικού τομέα αλλά και τον σχετικό συστημικό κίνδυνο. Επιπρόσθετα, αναπτύχθηκε ένα «παράλληλο τραπεζικό σύστημα» μη εποπτευόμενο, με δυσκολία εντοπισμού των κινδύνων (όπως στην περίπτωση των hedge funds) και αδιαφάνεια και σε πολλές περιπτώσεις με σύμπραξη των ίδιων των τραπεζών.

Είναι σημαντικό επίσης να τονιστεί η προκυκλικότητα των κανόνων. Εδώ γίνεται αναφορά στην ευαισθησία των κεφαλαιακών απαιτήσεων για την κάλυψη του κινδύνου. Όπως αναφέραμε και παραπάνω, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις που συστάθηκαν είχαν τάση να προωθούν τις συστημικές διακυμάνσεις και να εμφανίζουν προκυκλική μορφή. Αυτό σημαίνει ότι σε χρονικές περιόδους που η οικονομία είναι ευάλωτη, οι τράπεζες θα σταματήσουν τον δανεισμό, όπως άλλωστε έγινε και στην

Ελλάδα. Τέλος, τονίζουμε ότι οι κανόνες που ορίστηκαν δεν εκτίμησαν σωστά το ύψος των κεφαλαίων που θα έπρεπε να διακρατούν οι τράπεζες. Το ύψος της κεφαλαιακής επάρκειας και οι απαιτήσεις αυτών ήταν ακατάλληλες για την προστασία των τραπεζών από τους διάφορους τύπους κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα.

5.4 Βασιλεία ΙΙΙ

Η Βασιλεία ΙΙΙ κάνει την εισαγωγή μιας σειράς ιδιαίτερα αυστηρών κανόνων στο τραπεζικό σύστημα, κάτι το οποίο συμβαίνει ουσιαστικά για πρώτη φορά. Μια τέτοια κίνηση δεν είναι αδικαιολόγητη, τόσο από την οικονομική όσο και από την πολιτική πλευρά του ζητήματος καθώς οι επιπτώσεις της στην πραγματική οικονομία αλλά και το μέγεθος της κρίσης λειτούργησαν ως καταλύτης των εξελίξεων προς το νέο κανονιστικό πλαίσιο. Αυτό δεν σημαίνει όμως πως δεν υπάρχει κριτική στην Βασιλεία ΙΙΙ. Αντιθέτως, έχουν σημειωθεί αρκετές αντιθέσεις, τόσο αναφορικά με τα προβλήματα που ενδέχεται να δημιουργήσει στην φυσιολογική τραπεζική δραστηριότητα όσο και αναφορικά με την δυνατότητα της και την επάρκειά της να προλάβει νέες κρίσεις.

Η γενική κριτική για όλες τις συμφωνίες της Βασιλείας αφορά στην μέθοδο του σταθμισμένου κινδύνου που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό των απαιτήσεων κεφαλαιακών αποθεμάτων. Διάφοροι αναλυτές θεωρούν ότι ο κίνδυνος που πρέπει να αντιμετωπιστεί είναι μη προβλέψιμος με αποτέλεσμα η στάθμιση βάσει της έκθεσης του υφιστάμενου χαρτοφυλακίου να είναι αβάσιμη. Έχει αποδειχθεί στην πράξη από την Βασιλεία Ι ήδη, ότι η στάθμιση του κινδύνου βάσει κατηγοριών λειτουργεί ως κίνητρο για τις τράπεζες να επιδοθούν σε ρυθμιστικό αρμπιτράζ έχοντας ως σκοπό να καλύψουν τις υψηλού κινδύνου επενδύσεις σε χαρτοφυλάκια στα οποία καταφέρνουν να αποσπούν ιδιαίτερα θετικές αξιολογήσεις.

Οι δείκτες ρευστότητας θεωρούνται ότι δεν θα λειτουργούν με ορθό τρόπο στην πρόληψη παρόμοιων κρίσεων ενώ ταυτόχρονα θα επιφέρουν πολύ μεγάλο κόστος για

τις τράπεζες. Έτσι όπως έχει αποτυπωθεί σε σχετική μελέτη του Ο.Ο.Σ.Α.¹⁵ (Slovik & Courrière, 2011) αναμένεται η Βασιλεία III να έχει αρνητική επίδραση στην πραγματική οικονομία, η οποία εκτιμάται σε μια ετήσια μείωση Εθνικού Εγχώριου Προϊόντος από 0,05% έως 0,15% για τις χώρες που θα υιοθετήσουν τις πρακτικές του, ενώ άλλοι αναλυτές την εντοπίζουν σε μεγαλύτερα επίπεδα (Polyzos & Samitas, 2015). Επίσης η απαιτούμενη αυξητική τάση στα επίπεδα διατήρησης κεφαλαίου σημαίνει και πιθανότητα αυξημένου κόστους ρευστότητας για τις τράπεζες, με αποτέλεσμα την πιθανή μετακύλιση του κόστους αυτού στα τελικά επιτόκια δανεισμού προς την αγορά από τις τράπεζες. Σε αυτή την μελέτη επίσης υπολογίζεται μια αύξηση του 15% στα περιθώρια δανεισμού έτσι ώστε να φτάσουν τα απαιτούμενα επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας οι τράπεζες του 2015, ενώ για αυτά του 2019, είναι αρκετά υψηλότερα και αγγίζει το 50% η αύξηση των περιθωρίων αυτών. Αυτό σημαίνει πρακτικά ότι το έντονα παρεμβατικό ρυθμιστικό πλαίσιο αυξάνει το κόστος για την λειτουργία των τραπεζικών ιδρυμάτων, τα οποία στη συνέχεια αυξάνουν τα επιτόκια δανεισμού προκαλώντας δυσμενείς συνέπειες στην πραγματική οικονομία.

Αναφορικά με τον δείκτη κάλυψης ρευστότητας (LCR), η εφαρμογή του αναιρεί την Κεντρική Τράπεζα στο ρόλο του δανειστή έσχατης ανάγκης, μεταβιβάζοντας, αυτόν τον ρόλο (και το κόστος) τουλάχιστον εν μέρει στα ίδια τα τραπεζικά ιδρύματα, ενώ στον παρονομαστή η χρήση των εκρών περασμένου μήνα θεωρείται ότι θα αποτύχει να προλάβει ξαφνικές αλλαγές στην απότομη συμπεριφορά των αποταμιευτών, οι οποίες άλλωστε είναι αυτές από τις οποίες το μέτρο προσπαθεί να προστατέψει το τραπεζικό σύστημα. Δηλαδή θα ήταν προτιμότερο να συμπεριλαμβάνει για την συμπεριφορά αυτή και κάποιου είδους πρόβλεψη βάσει εξωγενών μικροοικονομικών, μακροοικονομικών, αλλά και πολιτικών ή κοινωνικών παραγόντων (Samitas & Tsakalos, 2013). Επίσης, τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία που φαίνονται στον

---

¹⁵ Ο.Ο.Σ.Α.: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

αριθμητή περιλαμβάνουν και κρατικά ομόλογα, κάτι το οποίο είναι άστοχο κατά την τρέχουσα κρίση χρέους.

Επιπρόσθετα, τα αντικυκλικά αποθέματα που απαιτούνται από τις τράπεζες βρίσκονται υπό αμφισβήτηση. Σε πρώτη ανάγνωση, παρατηρείται η απουσία συγκεκριμένων κριτηρίων για την ενεργοποίηση του αντικυκλικού αποθέματος αφού αυτό θα ενεργοποιείται πριν την στιγμή που αναμένεται η ύφεση, σύμφωνα με την Βασιλεία III. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να ζητήσουν οι αρχές την ενεργοποίησή του σε κάποια χρονική στιγμή ιδιαίτερης οικονομικής άνθησης. Επίσης, θα πρέπει κάτι να τονιστεί εδώ ο κίνδυνος για αυτοεκπληρούμενες προσδοκίες, καθώς εάν η Κεντρική Τράπεζα πιστέψει ότι πλησιάζει η ύφεση και ζητήσει ενεργοποίηση του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος, αυτό θα δημιουργήσει αυτόματα ανησυχία σε όλη την οικονομία προκαλώντας με αυτόν τον τρόπο από μόνο του την ύφεση. Ταυτόχρονα, δεν κρίνονται επαρκή για την πρόληψη κρίσεων τα αντικυκλικά αποθέματα καθώς εάν δεν έχουν ενεργοποιηθεί την στιγμή που θα ξεσπάσει η κρίση, δεν θα υπάρξει κανένα αποτέλεσμα. Αυτό το επιχείρημα είναι ένα ακόμα υπέρ της μοντελοποίησης της υποχρέωσης τήρησης αντικυκλικού αποθέματος που αναγκάζει αυτομάτως τις τράπεζες να το αντλήσουν σε περιόδους άνθησης οικονομικής, με επιπρόσθετο θετικό σε αυτή περίπτωση το φθινό σχετικά κόστος διατήρησης και συγκέντρωσης, αφού τουλάχιστον θεωρητικά τα επιτόκια δανεισμού θα κυμαίνονται σε πιο χαμηλά επίπεδα σε τέτοιες περιόδους. Τέλος, η προκυκλικότητα των τραπεζικών δραστηριοτήτων θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με πιο συγκεκριμένα μέτρα ελέγχου των κανονισμών πιστοδότησης που εφαρμόζονται σε όλες τις περιπτώσεις και θα συμβάλλουν για την πρόληψη της αλόγιστης πιστωτικής επέκτασης σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης.

Ακόμα ένα άλλο στοιχείο που θεωρείται ότι θα δυσχεράνει την πρόληψη κρίσεων από την Βασιλεία III είναι η μεγάλη προσαρμοστική περίοδος που επιτρέπεται στις τράπεζες καθώς επίσης και το γεγονός ότι και τώρα ακόμα οι κανόνες αυτής δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Φαντάζει ένα υπεραισιόδοξο σενάριο η τιμωρία των αγορών στα ιδρύματα που δεν συμμορφώνονται και θα ήταν πιο επιθυμητό ο εξαναγκασμός των πιστωτικών ιδρυμάτων για να εφαρμόζουν το σύνολο των διατάξεων. Σχετικά με

την μεγάλη προσαρμοστική περίοδο, παρά το γεγονός ότι θεωρείται επιθυμητό λαμβάνοντας υπόψη τις σημαντικές αλλαγές που επιφέρει στην τραπεζική λειτουργία, δημιουργεί μια αίσθηση ασάφειας που θα δυσχεράνει την εφαρμογή της συμφωνίας στο τραπεζικό σύστημα με επιτυχία.

Τέλος, ένα επιχείρημα κατά του αυστηρού ρυθμιστικού πλαισίου αποτελεί το κίνητρο που τροφοδοτεί για την εφαρμογή ενός δευτερεύοντος («σκιάδους») παρατραπεζικού συστήματος με ανάπτυξη καινοτομιών (όπως για παράδειγμα συνέβη στο πρόσφατο παρελθόν με την τιτλοποίηση των απαιτήσεων) που θα επιτρέψει στις τράπεζες την παράκαμψη των κανονισμών του ρυθμιστικού πλαισίου. Ουσιαστικά, υπήρχε αυτός ο κίνδυνος μετά από κάθε συμφωνία και αντιμετωπιζόταν μόνο ως *ex post*, με εφαρμογή μιας νέας συμφωνίας. Άλλωστε λειτουργεί ως αντικίνητρο προς την ανάληψη ρίσκου το επιχείρημα κατά του υπερβολικού ελέγχου αλλά και προς την μεταφορά κεφαλαίων προς την πραγματική οικονομία. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου αποτελεί η Ιαπωνία, όπου οι τράπεζες, κατά την τραπεζική κρίση, φοβόντουσαν εξαιτίας του αυστηρού πλαισίου την χορήγηση κεφαλαίων σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις της χώρας ενώ προτιμούσαν την επένδυση σε κυβερνητικά ομόλογα που θεωρούνταν ως πιο φερέγγυα από το ρυθμιστικό πλαίσιο.

5.5 Επιπτώσεις στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Η αύξηση των ελάχιστων κεφαλαιακών αποθεμάτων πιθανότατα μας οδηγεί σε αυξήσεις του μετοχικού κεφαλαίου για τις Τράπεζες. Φυσικά η πρόσφατη κρίση δεν μας επέτρεψε να δούμε εάν αυτό θα συνέβαινε ανεξάρτητα από τις πολιτικές εξελίξεις. Όλα τα πρόσφατα stress test έδειξαν ότι οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών είναι υψηλοί (Μάρκου, 2014) αλλά παρόλα αυτά, ο νέος ορισμός των βασικών ιδίων κεφαλαίων τις υποχρεώνει σε τέτοιου είδους κινήσεις, έχοντας ως βασικό λόγω την εξάρτηση των τραπεζών σε κεφάλαια χαμηλότερης ποιότητας όπως Tier II και Hybrid Tier I.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Σε περίπτωση που στις κοινές μετοχές η άντληση των απαιτούμενων κεφαλαίων δεν καθίσταται δυνατή λόγω του δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος, οι τράπεζες ίσως τελικά να πρέπει να προβούν σε συρρίκνωση του ενεργητικού (για παράδειγμα η πώληση της Finansbank από την Εθνική Τράπεζα) και περαιτέρω απομόχλευση, καθώς επίσης και σε περαιτέρω συγχωνεύσεις, που όμως είναι αδιευκρίνιστο κατά πόσο θα ωφελήσουν την κατάσταση, με δεδομένη την σημαντική συρρίκνωση του αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.

Γίνεται σαφές από τα παραπάνω ότι ο δείκτης της μόχλευσης (ιδία κεφάλαια προς σύνολο ενεργητικού) θα ακολουθήσει αυξητική πορεία, εφόσον ο αριθμητής θα αυξηθεί ενώ ο παρονομαστής θα πρέπει πιθανότατα να μειωθεί. Ο δείκτης μόχλευσης δεν αναμένεται να αποτελέσει πρόβλημα και το ελάχιστο ποσοστό (3%) που εισάγεται για την περίοδο παρακολούθησης θεωρείται πως ικανοποιείται από την πλειοψηφία των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων σχετικά εύκολα.

Οι δείκτες ρευστότητας θα οδηγήσουν σε υποχρεωτική συνέχιση της προσπάθειας επαναφοράς των καταθέσεων, οι οποίες θεωρούνται μακροχρόνια και σταθερή πηγή χρηματοδότησης, έστω και αν η άρση των capital controls αυξήσει τον ανταγωνισμό και τελικά επιφέρει μεγαλύτερο κόστος η παραμονή τους.

Εφόσον τα επιτόκια εκτοξευτούν τελικά εκ νέου σε υψηλά επίπεδα, θα επιβεβαιωθεί τελικά η οριστική ανατιμολόγηση του ασφαλίστρου προς τα πάνω που ζητούν οι καταθέτες. Μία τέτοια εξέλιξη φαντάζει βέβαια πλέον απίθανη, δεδομένης της κεφαλαιακής ενίσχυσης των Τραπεζών. Για τις εξωχρηματιστηριακές αγορές, οι αυξημένες κεφαλαιακές απαιτήσεις ώστε να προσμετρηθεί ο κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου δεν αναμένεται να έχουν ιδιαίτερες επιπτώσεις στον τραπεζικό ελληνικό κλάδο, ο οποίος ποτέ δεν παρουσίασε σημαντική ενεργή δραστηριότητα σε αυτού του είδους τις συναλλαγές.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΙΙΙ

Η χρησιμοποίηση του κεφαλαιακού αποθέματος συντήρησης θα διατηρήσει τα μειωμένα έως ανύπαρκτα bonus που λαμβάνουν τα στελέχη των τραπεζών¹⁶, τα οποία μελλοντικά θα επηρεάζονται κατά κύριο λόγο από τη μείωση των κερδών και την αύξηση του κόστους. Το κεφάλαιο θα πρέπει να αποδίδει τα μέγιστα στον οργανισμό και αυτό έχει ως συνέπεια την ριζική αλλαγή του επιχειρηματικού μοντέλου των τραπεζών αλλά και των μεθόδων διαχείρισης ρευστότητας.

Δραστηριότητες με κατανάλωση σημαντικών πόρων κεφαλαίου που δεν έχουν την ανάλογη απόδοση είναι πολύ πιθανόν να μειωθούν ή και να παύσουν. Κατά τον Economist (Special Report, 14th May 2011) οι δραστηριότητες που θα επηρεαστούν κυρίως, είναι αυτές του επενδυτικού τομέα των τραπεζών και πιο συγκεκριμένα οι συναλλαγματικές πράξεις, οι αγορές αξιογράφων σταθερού εισοδήματος (fixed income) καθώς και οι αγοραπωλησίες εμπορευμάτων (commodities).

Επίσης, για την ικανοποίηση των νέων κανόνων του ρυθμιστικού πλαισίου θα προκύψουν ανάγκες που είναι σίγουρο πως θα οδηγήσουν σε νέα τραπεζικά προϊόντα και θα μπορέσουν να προωθήσουν την καινοτομία στις διευθύνσεις ανάπτυξης προϊόντων των τραπεζών. Η εταιρεία McKinsey έδωσε κάποια παραδείγματα στην ανάλυσή της (2010), για παράδειγμα, τα προϊόντα που συνδυάζουν δανειακά και καταθετικά χαρακτηριστικά μαζί, όπως το στεγαστικό δάνειο για το οποίο ο οφειλέτης θα πληρώνει τόκο για τη διαφορά μεταξύ του οφειλόμενου ποσού και των καταθέσεων που ο ίδιος πελάτης διατηρεί στην τράπεζα και όχι για το άληκτο κεφάλαιο του δανείου, κάτι το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στα επιχειρηματικά δάνεια. Με τον τρόπο αυτό η καταθετική βάση της τράπεζας θα μπορούσε να αυξηθεί, με αποτέλεσμα την βελτίωση των δεικτών ρευστότητας.

---

¹⁶ Αυτό ίσως να μην είναι υποχρεωτικά αρνητικό, καθώς μειώνει ως έναν βαθμό τον ηθικό κίνδυνο που υφίσταται όταν τα στελέχη θέτουν βραχυπρόθεσμους στόχους κερδοφορίας, αντί για μακροπρόθεσμους στόχους σταθερότητας.

Ακόμα μια σκέψη αποτελεί η προσφορά λογαριασμού ταμειυτηρίου, που θεωρείται ως σταθερή πηγή χρηματοδότησης, μέσα από τον οποίο ο κάτοχος θα έχει τη δυνατότητα να προβαίνει σε χρηματιστηριακές και άλλου είδους επενδυτικές συναλλαγές, μια δυνατότητα που δεν προσφέρεται προς το παρόν από τις ελληνικές τράπεζες.

Μειώνοντας τον μακροπρόθεσμο χαρακτήρα του δανειακού τους χαρτοφυλακίου οι τράπεζες θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τους συντελεστές ρευστότητας, αυξάνοντας έτσι το ποσοστό ανακυκλούμενων δανείων (revolving) σύντομης λήξης σε σχέση με τα μακροπρόθεσμα επιχειρηματικά δάνεια.

Τέλος, για την παρακολούθηση και ικανοποίηση των νέων δεικτών, κυρίως των δύο συντελεστών ρευστότητας, εκτιμάται πως οι τράπεζες θα χρειαστεί να επενδύσουν σε νέες και ιδιαίτερα δαπανηρές επενδύσεις. Οι επενδύσεις αυτές θα αφορούν πληροφοριακά συστήματα που θα είναι ικανά να υπολογίζουν τα καινούρια μεγέθη και η πραγματοποίησή τους θα είναι αρκετά δύσκολη, με δεδομένη την δέσμευση των περισσότερων διοικήσεων των τραπεζών για δραστική μείωση των λειτουργικών τους εξόδων.

5.6 Προτάσεις

Για βελτίωση του εποπτικού πλαισίου, κρίνονται ενδεδειγμένες περαιτέρω αλλαγές και βελτιώσεις ως αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των διάφορων κινδύνων. Το πρώτο και σημαντικότερο που πρέπει να υλοποιηθεί είναι οι αλλαγές στους Οίκους Πιστοληπτικής Αξιολόγησης. Οι αλλαγές πρέπει να έχουν ως άξονα την χρησιμοποίηση εσωτερικών υποδειγμάτων με μεγαλύτερη διαχρονική σταθερότητα από εξειδικευμένους αναλυτές (expert judgment), στην υποκειμενική κρίση των οποίων θα στηρίζεται, κατά κανόνα, η μέτρηση των κινδύνων για προσδιορισμό των απαιτούμενων κεφαλαίων. Και τούτο προς αποφυγή των λαθών του παρελθόντος, εκεί όπου η τυφλή στήριξη στα υποδείγματα, δημιούργησε μια αδυναμία πραγματικής

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

κάλυψης όλων των διαστάσεων του επικείμενου κινδύνου και μια ψευδαίσθηση ασφαλείας, έχοντας ως αποτέλεσμα να μιλάμε για θρίαμβο των μοντέλων έναντι της κοινής λογικής.

Στα πλαίσια της πιστοληπτικής αξιολόγησης πιθανών νέων Πελατών, είναι σίγουρα απαραίτητη η εισαγωγή στα συστήματα διαβάθμισης στοιχείων της κυκλικής συμπεριφοράς των πελατών των τραπεζών, με την ανάλογη προσαρμογή των πιθανοτήτων αθέτησης (RD) και του ποσοστού ζημιάς σε περίπτωση αθέτησης (LGD). Ταυτόχρονα, θα πρέπει να υιοθετηθούν πολιτικές δυναμικών προβλέψεων που θα δημιουργούν αυξημένες προβλέψεις σε περιόδους άνθησης οικονομικής, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν κάλλιστα και σε περιόδους κρίσης και οικονομικής υφέσεως. Κάτι τέτοιο άλλωστε προβλέπεται από την Βασιλεία III, όπως είπαμε παραπάνω.

Πρόσθετα, θα πρέπει να γίνει συνυπολογισμός στα υποδείγματα δυνητικής ζημιάς (value at risk), της δυνατότητας ρευστοποίησης των διαφόρων στοιχείων του χαρτοφυλακίου συναλλαγών, προς διασφάλιση πληρέστερου υπολογισμού του κινδύνου αγοράς. Ταυτόχρονα, είναι αναγκαία και η βελτίωση των προτύπων εταιρικής διακυβέρνησης με τους ακόλουθους τρόπους. Αυτή μπορεί να περιλαμβάνει υιοθέτηση αυστηρότερων κριτηρίων για την καταλληλότητα των μελών του ΔΣ και της εν γένει ανώτατης διοίκησης μιας τράπεζας με ταυτόχρονη ενίσχυση της δομής ιεραρχίας και υποστήριξης του ρόλου τους, ενδυνάμωση της διαχείρισης κινδύνων και των λειτουργιών εσωτερικών ελέγχων και της γενικότερης αναβάθμισης του ρόλου της εσωτερικής επιθεώρησης τραπεζών ή ακόμα και την εισαγωγή αντικινήτρων ενάντια στην υπερβολική ανάληψη κινδύνων στο σύστημα αμοιβών.

Ακόμη, είναι σημαντικό να υπάρχει σαφής και ξεκάθαρος προσδιορισμός της «επάρκειας» του επιπέδου ρευστότητας (για την αντιμετώπιση του κινδύνου ρευστότητας) δίνοντας έμφαση στη διάρθρωση των πηγών της και ιδιαίτερα εκείνης που αφορά την χρηματοδότηση της επέκτασης του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων που να προέρχεται από σταθερές πηγές χρηματοδότησης, με κυριότερη φυσικά την εσωτερική χρηματοδότηση. Με τον τρόπο αυτό, θα αποτραπεί το

ενδεχόμενο εμφάνισης του ηθικού κινδύνου που ίσως επιφέρει χαλάρωση για τα πιστωτικά κριτήρια, φαινόμενο που παρατηρήθηκε έντονα, λόγω της επαρκούς, αλλά αμφιβόλου προέλευσης ρευστότητας, που αποτελούσε άλλωστε και μία εκ των πρωταρχικών αιτιών της χρηματοοικονομικής κρίσης.

Καθορισμός νέων προτύπων ποιοτικής και ποσοτικής επάρκειας κεφαλαίων και πολιτικής ανάληψης κινδύνων, με σκοπό να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα της εμφάνισης φαινομένων που οδηγήθηκαν στην άντληση συμπληρωματικών κεφαλαίων από τις τράπεζες, τα οποία όμως σε περιόδους κρίσεις δεν μπόρεσαν να απορροφήσουν τις ζημιές.

Πρόσθετα, θα πρέπει να υπάρξει σημαντική βελτίωση της διαφάνειας κυρίως των συνθέτων τραπεζικών προϊόντων, μέσω μείωσης του κινδύνου αντισυμβαλλομένου και κανόνων δημοσιοποίησης. Επομένως, πλέον το ζητούμενο δεν θα πρέπει να είναι απλώς η ύπαρξη της διαφάνειας, αλλά η εξασφάλιση μιας «έξυπνης διαφάνειας», που απορρέει από ποιοτική και εστιασμένη πληροφόρηση και όχι απλώς από ποσοτικά περισσότερη.

Η ενδυνάμωση της διεθνούς συνεργασίας των εποπτικών αρχών, με δεδομένη την αύξηση των διεθνοποιημένων τραπεζών, θα επιφέρει σίγουρα θετικά αποτελέσματα. Εδώ πιο συγκεκριμένα αναφερόμαστε στον επόπτη υποδοχής (host supervisor) και τον επόπτη καταγωγής (home supervisor). Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας, η μείωση των εποπτικών διαφοροποιήσεων κρίνεται απαραίτητη, όπως και η ανάπτυξη κοινού πλαισίου διαχείρισης κρίσεων, η κατανόηση των συστημικών διεργασιών, καθώς και η μεταφορά ρευστότητας μεταξύ θυγατρικής και μητρικής τράπεζας που εδρεύουν σε διαφορετικές χώρες. Για την υλοποίηση του εν λόγω μέτρου, θα συμβάλει ουσιαστικά η δημιουργία κολλεγίων εποπτών (supervisory colleges) που θεωρητικά θα πρέπει να βοηθούν στην αναζήτηση κοινών λύσεων και στον συντονισμό ενεργειών, στην αλληλοκατανόηση προβλημάτων, κυρίως σε περιόδους κρίσεων. Ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση της συνεργασίας είναι η ενοποιημένη τραπεζική εποπτεία.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Σημαντικό πλεονέκτημα επίσης αποτελεί η εύκολη μέτρηση των αποτελεσμάτων του νέο συμφώνου, έχοντας ως δεδομένο ότι αυτά μπορούν να αποτιμηθούν με περισσότερα από μία εναλλακτικές τεχνικές. Η πρώτη είναι η ανάλυση ευαισθησίας (sensitivity approach), που επικεντρώνεται σε υποθετική αλλαγή σε συγκεκριμένο παράγοντα κινδύνου, χωρίς να λαμβάνει υπόψη την αιτία δημιουργίας της. Με τον τρόπο αυτό ποσοτικοποιούνται τα αποτελέσματά της. Η δεύτερη είναι η ανάλυση σεναρίου (scenario approach). Τα σενάρια που υλοποιούνται προέρχονται είτε από ένα συγκεκριμένο χαρτοφυλάκιο είτε από ένα συγκεκριμένο γεγονός και πάντα εξετάζουν περισσότερους από έναν παράγοντες κινδύνου.

Συνοψίζοντας, κρατώντας και το βλέμμα μας προς την Βασιλεία IV, θα πρέπει να πούμε ότι οι βελτιώσεις στην Βασιλεία III θα πρέπει να αφορούν τόσο την αύξηση της συνέπειας, της διαφάνειας και της ποιότητας των κεφαλαιακών απαιτήσεων, όσο και την εισαγωγή ενός παγκόσμιου κοινού ελάχιστου επιπέδου ρευστότητας για τις τράπεζες με διεθνή δραστηριότητα, το οποίο θα περιέχει απαιτήσεις για κεφαλαιακή κάλυψη 30 ημερών, η οποία στη συνέχεια θα στηρίζεται σε περισσότερο μακροπρόθεσμη ρευστότητα. Πρόσθετα, θα πρέπει να εισαχθεί ένα ποσοστό μόχλευσης, αλλά και να γίνει εφαρμογή μηχανισμών παρακολούθησης για όλες τις ενεργές τράπεζες διεθνώς. Μία ακόμα βελτίωση αφορά την ενίσχυση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για την έκθεση στο πιστωτικό κίνδυνο που προκύπτει από χρηματοοικονομικά προϊόντα όπως τα repos, τα παράγωγα και τις χρηματιστηριακές δραστηριότητες. Τέλος, κάποιοι αναλυτές επικεντρώνονται στην εισαγωγή μέτρων για την ενθάρρυνση του χτισίματος κεφαλαιακών πυλώνων ασφαλείας στις καλές περιόδους, πάνω στα οποία θα μπορεί να στηριχτεί το σύστημα σε περιόδους έντασης. Επίσης, θεωρούν σημαντική την προώθηση περισσότερων προβλέψεων που αφορούν προσδοκώμενες ζημίες, που αποδίδουν τις πραγματικές ζημίες με μεγαλύτερη διαφάνεια και εμφανίζονται λιγότερο προκυκλικές σε σχέση με το μοντέλο κατασκευής προβλέψεων που ισχύει έως σήμερα.

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα

Ο χρηματοοικονομικός τομέας είναι ο κινητήρας της διεθνοποίησης της οικονομίας αλλά ταυτόχρονα και τομέας που υπόκειται σε κρίσεις, όπου η φιλελευθεροποίηση και η διεθνοποίηση οδηγεί αντίστοιχα και σε διεθνοποίηση αυτών των κρίσεων. Οι οποιοσδήποτε απαντήσεις θα είχαν την δυνατότητα να δοθούν μονομερώς αλλά αυτό ακριβώς θα κατέστρεφε την διεθνοποίηση αυτή. Στον βαθμό που η διεθνοποίηση θα ήταν το πρώτο μέλημα, το φυσικό επακόλουθο θα είναι η δημιουργία ενός ρυθμιστικού καρτέλ προκειμένου οι από κοινού σημαντικές χρηματοπιστωτικές δυνάμεις να προβαίνουν σε συγκεκριμένες ρυθμίσεις έτσι ώστε καμία να μην αποκτά ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ή προβάδισμα στην περίπτωση καθυστερημένης εφαρμογής των κανόνων.

Η ανάδειξη της κεφαλαιακής επάρκειας ως παράγοντας κλειδί στα πλαίσια της τραπεζικής εποπτείας οφείλεται στο ότι αρχικά η κεφαλαιακή επάρκεια έμοιαζε μια λύση απλή και μαγική για να διασφαλίσει ένα απλό αλλά πολύ σημαντικό αποτέλεσμα. Απλή λύση, γιατί με ένα διεθνώς συγκρίσιμο και με απλή δομή εργαλείο πολιτικής, θα μπορούσαμε να φτάσουμε στην επίτευξη του πολυπόθητου αποτελέσματος της προστασίας του τραπεζικού συστήματος και της σταθεροποίησης της τραπεζικής οικονομίας. Η οικονομία λοιπόν θα μπορούσε τελικά να έχει ξεφύγει από τον εθνικό έλεγχο κάτι το οποίο όμως ενέχει τεράστιους κινδύνους, καθώς εκεί που η αγορά γίνεται περισσότερο ανταγωνιστική και μικραίνουν τα περιθώρια κέρδους, τα θύματα του ανταγωνισμού είναι περισσότερα, ειδικά σε φάσεις μακροοικονομικών κρίσεων, όπως αυτή που βιώνουμε τώρα.

Η βασική ιδέα είναι ότι η καθαρή θέση μιας επιχείρησης απεικονίζεται στον ισολογισμό της αλλά μπορεί να παράσχει εύκολα και μια εικόνα της καθαρής θέσης προς το σύνολο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Ο απλός ισολογισμός των τραπεζικών επιχειρήσεων επικεντρώνει σε συγκεκριμένες γραμμές τις περιορισμένες μορφές

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

δραστηριοτήτων τους. Στη σύγκριση της καθαρής θέσης μια τράπεζας με το σύνολο του παθητικού της ή του ενεργητικού της, βρίσκουμε τον βαθμό μόχλευσης της, γνωρίζοντας μάλιστα κατά τρόπο αναλογικό, το ύψος των ζημιών που είναι ικανή να υποστεί η τράπεζα χωρίς να χρεοκοπήσει και κατά συνέπεια χωρίς να καταρρεύσει ή να επιβάλλει κόστη στους καταθέτες της. Με τον τρόπο αυτό, οι χρηματοδότες των κεφαλαίων με τα οποία κινούνται η επιχείρηση, που σε αυτή την περίπτωση σε αντίθεση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι και εξαιρετικά ευαίσθητο του παθητικού στον ισολογισμό, γνωρίζουν πολύ καλύτερα (τουλάχιστον θεωρητικά) τον κίνδυνο με τον οποίο έρχονται αντιμέτωπα τα τραπεζικά ιδρύματα και κατ'επέκταση οι ίδιοι ως επενδυτές. Με άλλα λόγια, χωρίς να θιγούν οι κάτοχοι ονομαστικών απαιτήσεων έναντι της τράπεζας, είναι εφικτό να υπολογιστεί η ικανότητα απορρόφησης ζημιών από αυτή, δηλαδή χρηματικών απαιτήσεων.

Η αντίδραση της διεθνής κοινότητας με το νέο Σύμφωνο της Βασιλείας III εκφράστηκε, με την ριζική αύξηση της κεφαλαιακής επιβάρυνσης και προσθέτοντας ορισμένους παράγοντες λιγότερα υπερβολικούς οι οποίοι θα μπορούσαν να δράσουν αντικυκλικά απορροφώντας τις ζημίες στις άσχημες οικονομικές χρήσεις. Με την Βασιλεία III προστέθηκαν νέες κεφαλαιακές υποχρεώσεις πάνω από την βασική κεφαλαιακή υποχρέωση των «risk-weighted assets» (8%). Πιο συγκεκριμένα, προστέθηκε ο λεγόμενος «προφυλακτήρας διατήρησης κεφαλαίου» σε επίπεδο 2,5% το οποίο ξεκίνησε ήδη να εφαρμόζεται από τις αρχές του 2015, με σταδιακή επέκταση των συντελεστών που θα έχει ολοκληρωθεί έως το 2019. Οι απαιτήσεις, όπως αναφέραμε, θα είναι 2,5% για τα ίδια κεφάλαια υπό την μορφή κοινών μετοχών.

Ακόμα, η Βασιλεία III προσέθεσε στην κεφαλαιακή επάρκεια δύο επιπλέον μέτρα για ρευστότητα. Το ένα μέτρο αφορά την ύπαρξη επαρκούς ρευστότητας έτσι ώστε να αντιμετωπίζεται ο συστημικός κίνδυνος ρευστότητας και σε κάποια δυσχερή οικονομική περίοδο, η Τράπεζα να μην είναι υποχρεωμένη να προσφεύγει οικονομική ενίσχυση στο κράτος ή ακόμη και στην Κεντρική Τράπεζα (συντελεστής ρευστότητας). Το δεύτερο μέτρο αφορά την εκ των προτέρων υποχρέωση διασφάλισης ανοιχτών χρηματοδοτικών γραμμών (συντελεστής σταθερής χρηματοδότησης).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Οι νέες προτάσεις σαν απάντηση στο πρόβλημα της ρευστότητας των τραπεζών είναι πολύ πειστικές αλλά τελικά θεωρούμε ότι είναι αμφίβολο το αν θα έχουν εφαρμογή στην τωρινή κατάσταση όπου βρισκόμαστε σε περίοδο βαθιάς ύφεσης. Η (τρίτη!) ανακεφαλοποίηση των τραπεζών μόλις ολοκληρώθηκε, βρίσκοντας τις τράπεζες αλλά και την οικονομία σε μια στιγμή δεινής κρίσης.

Η περίπτωση της Ελλάδας αποτελεί ένα σημαντικό παράδειγμα βαθιάς ύφεσης και η ιδιαίτερα δύσκολη και δυσμενής οικονομική συγκυρία που οι ελληνικές τράπεζες βιώνουν σημαίνει ότι η περίπτωση αυτή θα πρέπει ίσως να αντιμετωπισθεί με κάποιο βαθμό επιείκειας τόσο από τις εθνικές όσο και (κυριότερα) από τις διεθνείς αρχές. Χαρακτηριστικά όπως αναφέρει ο Αντζουλάτος (2011) «ότι για τις όποιες αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο, θα πρέπει να υπάρχει περιθώριο προσαρμογής στις ιδιαίτερες συνθήκες της χώρας. Ένας κώδικας οδικής κυκλοφορίας – γιατί το θεσμικό πλαίσιο είναι ο Κ.Ο.Κ. του χρηματοοικονομικού συστήματος, όσο καλός κι αν είναι, δεν μπορεί να είναι εξίσου κατάλληλος για όλες τις χώρες».

Η επίδραση της εφαρμογής της Βασιλείας III στην αντιμετώπιση και την διαχείριση του τραπεζικού κινδύνου είναι ακόμα ασαφής. Το αποτέλεσμα αυτό του Συμφώνου προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό στις λεπτομέρειες από τις προτάσεις των ενδιαφερομένων, δηλαδή των εποπτευομένων και μεγάλων χρηματοπιστωτικών οίκων παγκοσμίου βεληνεκούς. Ενώ λοιπόν εν μέσω κρίσης ακούγονται πολλές φωνές για ρύθμιση και αύξηση της εποπτείας, οι φωνές αυτές όμως δεν έχουν ένα συγκεκριμένο επίκεντρο, αλλά είναι γενικώς ένα αίσθημα ότι πρέπει να υπάρξει μία αλλαγή για να μην οδηγηθούμε μελλοντικά στο ίδιο σημείο. Θα είναι αρκετά ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη της εφαρμογής της Βασιλείας III καθώς, όταν κάτι πρέπει να αλλάξει, αυτοί που εφαρμόζουν αυτή την αλλαγή ενδεχομένως να είναι ακριβώς οι ίδιοι που θα υποστούν το κόστος της και οι οποίοι έχουν κάθε λόγο να το αλλάξουν προς ίδιο τελικώς συμφέρον.

Δεν αναμένεται απόρριψη των προτάσεων της Επιτροπής Βασιλείας III μέχρι στιγμής, ούτε και τροποποίηση του αρχικού χρονοδιαγράμματος με μόνη εξαίρεση ίσως τις προβλέψεις για την ρευστότητα, υπό το πρίσμα των τελευταίων εξελίξεων στην

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

Ελλάδα. Η εκδήλωση όμως της τρέχουσας κρίσης και ύφεσης θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναβολή της εφαρμογής σύμφωνα με τις ήδη καταγεγραμμένες απαιτήσεις. Με βεβαιότητα οι ηγέτες των χωρών του G-20 δεν θα θελήσουν να ριψοκινδυνεύσουν μια επιπρόσθετη οικονομική επιβράδυνση δεδομένου της ήδη επιβαρυμένης οικονομικής κατάστασης διεθνώς, όμως δεν θεωρείται καθόλου απίθανη η συζήτηση για ακόμη ένα νέο Σύμφωνο, μια νέα Βασιλεία (Βασιλεία IV).

Βιβλιογραφία

- Amenc, N., & Le Sourd, V. (2005). Portfolio theory and performance analysis. John Wiley & Sons.
- Beck, T. (2015). Bank Capital–Panacea for a Crisis-Free Banking System. *European Economy–Banks, Regulation, and the Real Sector*, Year, 1, 47-58.
- Billio, M., & Pelizzon, L. (2000). Value-at-risk: a multivariate switching regime approach. *Journal of Empirical Finance*, 7(5), 531-554.
- Blundell-Wignall, A., Atkinson, P. E., & Lee, S. H. (2008). The current financial crisis: Causes and policy issues. OECD
- De Servigny, A., & Renault, O. (2004). Measuring and managing credit risk. McGraw Hill Professional.
- Erol, M., Apak, S., Atmaca, M., & Öztürk, S. (2011). Management measures to be taken for the enterprises in difficulty during times of global crisis: An empirical study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 24, 16-32.
- Krugman, P. (2009). How did economists get it so wrong?. *New York Times*, 2(9), 2009
- OECD (2012), Financial Contagion in the Era of Globalised Banking?, OECD Economics Department Policy Notes, No. 14, June
- Polyzos S. & Samitas A. (2015). Banking Crises and Contagion: Why Worry About Taxation, Output and the Cost of Capital?, *Investment Management and Financial Innovations, Business Perspectives*, Vol.12(2), pp.65- 90
- Samitas, A., & Tsakalos, I. (2013). How can a small country affect the European economy? The Greek contagion phenomenon. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 25, 18-32.
- Sharpe, W. F. (1963). A simplified model for portfolio analysis. *Management science*, 9(2), 277-293.
- Slovik P. and Cournède B. (2011). Macroeconomic Impact of Basel III, OECD Economics Department Working Papers, No. 844, OECD Publishing

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ I, II, III

- Wood, D. R. (2005). Governing global banking: the Basel Committee and the politics of financial globalisation. Gower Publishing, Ltd..
- Αδρακτά Γ. και Αναγνωστόπουλου Δ. (2004), Διαχείριση κινδύνων στην καταναλωτική πίστη, Δελτίο Ένωσης Ελληνικών τραπεζών, Β Τρίμηνο
- Αντζουλάτος Α. (2011). Τραπεζική – Τάσεις (πριν) και προοπτικές (μετά τη κρίση) στον συλλογικό τόμο της ΕΕΤ «Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα»
- Γκόρτσος Χ. (2011). Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό δίκαιο: το διεθνές τραπεζικό δίκαιο μέσα στο σύστημα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Γκόρτσος Χ. και Αλεξάκης Π.. (2006). Εισαγωγή στις Τραπεζικές σπουδές, Τόμος Α': Το Νομισματικό και Χρηματοπιστωτικό Περιβάλλον. Ελληνική Ένωση Τραπεζών – Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο, Εκπαιδευτικά Εγχειρίδια, Μάριος
- Μάρκου, Α. (2014). Stress tests: Δεν χρειάζονται αυξήσεις κεφαλαίου οι ελληνικές τράπεζες, Το Βήμα, Διαθέσιμο στο <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=644924> (Πρόσβαση την 25-11-2015)
- Σαπουντζόγλου Γ. και Πετόντης Χ. (2006). Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική, Εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα